

KONVERGENCIJA RH PREMA EU

Rajnović, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:898944>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, Menadžment

Klara Rajnović

KONVERGENCIJA RH PREMA EU

Diplomski rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, Menadžment

Klara Rajnović

KONVERGENCIJA RH PREMA EU

Diplomski rad

Kolegij: Regionalna ekonomija

JMBAG: 00102191931

E mail: rajnovicklara@gmail.com

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate university study, Management

Klara Rajnović

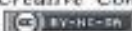
**CONVERGENCE OF THE REPUBLIC OF
CROATIA TOWARDS THE EU**

Graduate paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Klara Rajnović

JMBAG: 00102191316

OIB: 55468867092

e-mail za kontakt: rajnovicklara@gmail.com

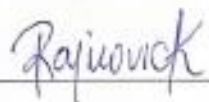
Naziv studija: Diplomski sveučilišni studij, Menadžment

Naslov rada: Konvergencija RH prema EU

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 2022. godine

Potpis

Konvergencija RH prema EU

SAŽEZAK

Europska unija provodi konvergencijske kriterije ili drugim riječima kriterije iz Maastrichta iz 1992. godine čija je temeljna zadaća smanjivanje ekonomskih razlika između članica Europske unije te pristupanje ekonomskoj i monetarnoj uniji uvođenjem eura. Konvergencija ima za cilj ojačati gospodarski rast i ubrzati zaposlenost u slabije razvijenim zemljama Europske unije. Obzirom na to, postavljeni su kriteriji koje država treba ispunjavati kako bi uspješno konvergirala razvijenim zemljama, a one se mjere pomoću stabilnosti cijene i tečaja, državnih financija te dugoročnih kamatnih stopa. Cilj ovog rada je doći do spoznaja o uspješnosti konvergencije Republike Hrvatske prema zemljama Europske unije. Kako bi se shvatio proces i svrha konvergencije u radu će biti prikazan teorijski dio konvergencije u kojemu se obrađuju vrste konvergencije, njena važnost i integriranje kao i učinci globalnih kriza na razinu konvergencije Hrvatske, ali i Europske unije. Kako bi se identificirao položaj Hrvatske i predložila odgovarajuća rješenja, analizirat će se kriteriji pomoću navedenih ekonomskih pokazatelja i usporediti s prosjekom Europske unije kao i prosjekom zemalja euro područja, dodatno se analiziraju makroekonomski pokazatelji poput BDP-a, zaposlenosti te stopa siromaštva kako bi analiza bila cjelokupna. Analiza se odnosi na razdoblje od proteklih pet godina, dakle od 2017.-2021. godine koje uključuje razdoblje pandemijske krize COVID-19 i promjene koje ona donosi cijeloj Uniji i Hrvatskoj.

Ključne riječi: konvergencija, euro, Republika Hrvatska, Europska unija, kriteriji iz Maastrichta

Convergence of the Republic of Croatia towards the EU

ABSTRACT

The European Union implements the convergence criteria, or the so-called Maastricht criteria of 1992, whose basic mission is to reduce economic disparities among the members of the European Union and to join the Economic and Monetary Union through the introduction of the euro. Convergence aims to strengthen economic growth and link employment in the less developed countries of the European Union. To this end, limits have been set that the state must comply with in order to successfully converge with the developed countries. They are measured in terms of price and exchange rate stability, government finances and long-term interest rates. The aim of this paper is to gain knowledge about the success of the convergence of the Republic of Croatia with the countries of the European Union. In order to understand the process and purpose of convergence, the thesis will present the theoretical part of convergence, which deals with the types of convergence, its meaning and integration, as well as the impact of global crises on the degree of convergence of Croatia and the European Union. In order to identify Croatia's position and propose appropriate solutions, the criteria will be analyzed based on the above economic indicators and compared with the average of the European Union and the average of the Eurozone countries. In addition, macroeconomic indicators such as GDP, employment and poverty rate are analyzed to make the analysis more complete. The analysis is based on the period of the last five years, i.e. from 2017-2021. year, which includes the period of the pandemic crisis from COVID -19 and the related changes for the whole Union and Croatia.

Keywords: convergence, euro, Republic of Croatia, European Union, Maastricht criteria

Sadržaj

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	3
1.1. Predmet i cilj rada.....	3
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka.....	3
1.3. Struktura rada	4
3. POJAM I ZNAČENJE KONVERGENCIJE	5
1.4. Konflikti konvergencije i divergencije	6
1.5. Europska monetarna unija i Euro zona kao program konvergencije.....	7
1.6. Važnost konvergencije u procesu integracije EU	8
1. VRSTE KONVERGENCIJE	11
4.1. Nominalna konvergencija.....	11
4.2. Realna konvergencija	12
4.3. Strukturna konvergencija.....	14
5. KRITERIJI KONVERGENCIJE	16
5.1. Kriteriji iz Maastrichta.....	16
5.1.1. Stabilnost cijene	17
5.1.2. Državne financije	19
5.1.3. Stabilnost tečaja.....	20
5.1.4. Dugoročne kamatne stope	21
5.2. Kriteriji iz Kopenhagena	23
6. UČINCI GLOBALNIH KRIZA NA RH	25
6.1. Utjecaj financijske krize na konvergenciju.....	25
6.2. Utjecaj COVID-19 pandemije na konvergenciju	28
7. STUPANJ KONVERGENCIJE RH PREMA EU	32
7.1. Analiza prema kriterijima iz Maastrichta	33
7.2. Analiza prema socijalnom i gospodarskom razvoju.....	40
7.3. Analiza prema ekonomskom indikatoru slobode	50
7.4. Izvješće Europske središnje banke iz 2022. godine – Hrvatska napreduje!.....	55
8. ZAKLJUČAK	57
LITERATURA	59
Popis slika	63
Popis tablica	63
Popis grafikona	63

1. UVOD

Ekonomska i socijalna uzlazna konvergencija smatra se zajedničkim ciljem ekonomske i monetarne unije, kao i Europske unije u cjelini. Konvergencija je pojam koji označuje proces približavanja ekonomskih varijabli ka nečemu većem, u ovom slučaju je to proces u kojemu se Hrvatska nastoji svoje standarde u gospodarstvu izjednačiti sa istima u Europskoj uniji. U ekonomskoj se znanosti pojam konvergencije prvi put upotrebljava nakon Drugog svjetskog rata kao potpora državnom intervencionizmu i planskoj ekonomiji. Smatralo se da će se jačanjem uloge države suvremeni gospodarski sustavi svojim razvitkom međusobno ubrzano približavati.

Nakon pristupanja Europskoj uniji, a prije ulaska u europodručje i puštanja euro valute u optjecaj, Hrvatska mora ispuniti kriterije konvergencije koji su utvrđeni Ugovorom iz Maastrichta, kojima se nastoji poboljšati uspješnost i spremnost zemalja članica Unije za sudjelovanje u ekonomskom i monetarnoj uniji. Drugim riječima, prije uvođenja eura kao službene valute, Hrvatska nastoji ispuniti kriterije makroekonomske stabilnosti koji, nužno, uključuju stabilnost cijena, uravnoteženje proračunskog deficita, kontrolu javnog duga, ali i stabilnost tečaja i kamatnih stopa. Sve to, naravno, promatrajući europsko okruženje i europski prosjek. Detaljnije o ovim kriterijima će biti riječi kroz sam rad. Dakle, kontrola javnog duga i proračunskog deficita jedina su dva fiskalna kriterija konvergencije. Osim toga, Hrvatska i ostale zemlje članice koje žele postati dio euro-zone moraju imati stabilan tečaj, a prosječne nominalne kamatne stope ne smiju biti više od 2% u odnosu na kamatne stope triju zemalja Europske unije s najnižom stopom inflacije.

Osim kriterija koji su osnovni dio konvergencije, u radu su detaljnije pojašnjene osnove teorije koje je potrebno znati kako bi se konvergencija shvatila na pravilan način. Obzirom na to Europska monetarna unija ili skraćeno EMU nastoji stvoriti jedinstveno tržište Europske unije koje će integracijom provoditi zajedničke odredbe o slobodnim kretanjima robe, kapitala, usluga i radne snage te proizvodima. Uvođenjem zajedničke valute na području Europske unije učinjene je veliki iskorak u stvaranju jedinstvenog europskog gospodarstva, koji danas slovi za najveće gospodarstvo na svijetu. Obzirom da je svijet pogođen ekonomskim neprilikama uzrokovanom korona-virusom i rusko-ukrajinskim ratom, globalno gospodarstvo doživljava velike gubitke koji otežavaju Hrvatskoj da svoje konvergencijske kriterije drži na stabilnoj razini. Međutim, za razliku od globalne financijske i ekonomske krize iz 2008. godine, čiji se

utjecaj protezao kroz relativno duže razdoblje, sada je ipak izgledan snažniji inicijalni oporavak. Činjenica je kako Hrvatska ovu krizu, dočekuje ipak znatno spremnija, uz manje vanjske, ali i unutarnje neravnoteže, a što će se dodatno pojasniti i potvrditi analizama u samom radu čiji su podaci preuzeti sa službenih stranica Europske unije i Eurostata.

U istraživačkom dijelu rada Hrvatska se uspoređuje prema prosjeku članica Europske unije i posebno prema članicama Euro područja prema odabranim pokazateljima. Time se nastoji prikazati uspješnost konvergencije Hrvatske posljednjih pet godina, te detaljnije proučiti kvaliteta konvergencije. Osim nominalnih kriterija kojima se zemlje obvezuju na postizanje dugoročne fiskalne stabilnosti, države moraju ispuniti i realne kriterije konvergencije kako bi postigle ravnotežu u standardu života, drugim riječima kako bi se smanjila razlika između bogatih i siromašnih zemalja. Stoga je u istraživačkom dijelu kriterij uspješnosti konvergencije fokusiran i na gospodarski i socijalni razvoj države kao i mjerenje indeksa slobode građana.

2. METODOLOGIJA RADA

Poglavlje metodologija rada objašnjava postupke koji se primjenjuju u radu kako bi se došlo do novih spoznaja o problematici teme, odnosno o konvergenciji Republike Hrvatske prema Europskoj uniji. Nadalje u ovom poglavlju navodi se predmet i cilj rada, metode koje su korištene pri izradi rada, istraživanja i izvori podataka te struktura rada.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada pod naslovom „Konvergencija Republike Hrvatske prema Europskoj uniji“ odnosi se na analizu pojma konvergencije zemlje uzimajući u obzir ekonomski, politički, ali i društveni aspekt pridruživanja zemlje Europskoj uniji. Pri tome, konvergencija se, u najužem smislu, može shvatiti kao proces približavanja makroekonomskih varijabli ka nečemu većem. U ovom radu taj proces se primjenjuje na Hrvatsku, kao samostalnu zemlju, prema Europskoj uniji, kao zajednicu europskih država. Cilj rada je objasniti pojam i vrste konvergencije, ulazak Hrvatske u euro područje i monetarnu uniju, te ukazati na probleme gospodarstva s kojima se Hrvatska suočava tijekom financijske krize i COVID-19 pandemije. U praktičnom dijelu rada pojašnjeni kriteriji koji se trebaju zadovoljiti kako bi se analizirala uspješnost konvergencije, u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Kroz diplomski rad nastoji se „pozicionirati“ Hrvatska na mapi Europske unije prema njenoj gospodarskoj uspješnosti (ili neuspješnosti) te, detaljnije i specifičnije, prema stupnju konvergencije.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

Glavna metoda koja je korištena pri izradi ovog rada je komparativna metoda, odnosno uspoređivanje prosjeka Republike Hrvatske s prosjekom zemalja Europske unije prema odabranim makroekonomskim pokazateljima koji određuju stupanj konkurencije. Zatim je korištena metoda analize koja daje uvid u nejednakost ili jednakost među promatranim varijablama. Povijesna metoda je korištena kako bi se utvrdilo kretanje konvergencije Hrvatske i Europske unije prema postavljenim granicama tijekom godina i njena uspješnost ka cilju ili obrnuto. Za potrebe ovog diplomskog rada korišteni su izvori podataka sa znanstvenih i ekonomskih portala, znanstveni članci i publikacije, domaćeg i inozemnog istraživačkog područja, službene stranice Europske unije, Europske komisije, WTO i drugi. Za potrebe

istraživačkog dijela rada korišten je Eurostat, statistički ured Europskih zajednica te *The global economy* koji podatke prikuplja iz Svjetske banke.

1.3. Struktura rada

Ovaj diplomski rad se sastoji od 8 poglavlja. *Prvo poglavlje* je uvod koji nastoji uvesti čitatelja rada u problematiku teme te objasniti osnovne pojmove vezane za rad. U ovom dijelu rada čitatelj može spoznati pojam konvergencije i njenu važnost za Hrvatsku. Zatim slijedi poglavlje *Metodologija rada* u kojoj se uspostavlja predmet i cilj rada, kao i struktura i metode istraživanja te izvori podataka. *Treće poglavlje* govori o nastanku konvergencije i njenom značenju kako za Europsku uniju tako i za gospodarstvo svake zemlje članice Europske unije. *U četvrtom poglavlju* opisuju se postojeće vrste konvergencije, a to su nominalna, realna i strukturna, zajedno sa njihovom ulogom i čimbenicima koji ih definiraju. *Peto poglavlje* odnosi se na kriterije konvergencije koje svaka zemlja članica mora ispuniti ukoliko želi pristupiti euro području. Kriteriji su postavljeni od strane Europske unije kako bi svoje zemlje učinila stabilnijima i jačima, ali i samim time osigurala stabilnost eura kao valute. *Šesto poglavlje* detaljnije prikazuje stanje Hrvatske tijekom globalnih kriza, odnosno utjecaj financijske krize i COVID-19 pandemije na makroekonomsku stabilnost države i njen utjecaj na provedbu konvergencije. Upravo se na temelju tih kriterija provodi istraživački dio u *Sedmom poglavlju*, odnosno komparativnom metodom se utvrđuju razlike između Hrvatske, prosjeka Europske unije i prosjeka euro zone prema kriterijima konvergencije, a oni su sljedeći: stopa inflacije, javne financije, stabilnost tečaja i kamatne stope. Kako bi se detaljnije analiziralo gospodarstvo, osim konvergencijskih kriterija, rad prikazuje usporedbu Hrvatske sa Europskom unijom pomoću socijalnih i gospodarskih čimbenika tijekom godina. Dodatno je analiziran indikator ekonomske slobode koji polazi od pretpostavke što je veći stupanj slobode, veći je razvitak gospodarstva i tržišta zemlje. Na kraju praktičnog djela nalazi se Izvješće Europske središnje banke o konvergenciji Hrvatske iz 2022. godine. *Zadnje, Osmo poglavlje*, donosi konačan pregled rada te kratak osvrt autora na problematiku teme.

3. POJAM I ZNAČENJE KONVERGENCIJE

Izvorno, riječ konvergencija potječe od latinskog „convergere“, a to znači naginjati se ili približavati se jednoj točki. Prema Baro, Xavier i Martin (1992) konvergencija se definira kao tendencija rasta u kojoj nerazvijene države brže rastu od razvijenih država. U ekonomskom smislu podrazumijeva proces približavanja ekonomskih varijabli između bogatih i siromašnih zemalja sa naglaskom da slabije razvijene zemlje s vremenom smanjuju razliku i sustižu razvijene zemlje. „U ekonomskoj se znanosti pojam konvergencije prvi put upotrebljava nakon Drugog svjetskog rata kao potpora državnom intervencionizmu i planskoj ekonomiji. Smatralo se da će se jačanjem uloge države suvremeni gospodarski sustavi svojim razvitkom međusobno ubrzano približavati“, ističu Budak i Sumpor (2009). Rimskim ugovorom iz 1957. godine usvojene su zajedničke politike kojima je cilj „skladan ekonomski razvoj i uravnotežene ekspanzije“ od kojeg je trenutka Europska unija usredotočena na konvergenciju. Drugim riječima, konvergencija označuje pojam sustizanja različitih varijabli sa ciljem ujedinjenja istih, što predstavlja smisao Europske unije kao političkog i gospodarskog udruženja europskih zemalja. Ekonomska konvergencija je proces u kojemu se zemlje uspoređuju i mjere pomoću niza pokazatelja putem kojih se određuje stupanj konvergencije. To može biti visina prihoda, bogatstva, razine zaposlenosti ili slobode kretanja i stopa inflacije. Usporedbom rezultata kroz niz godina procjenjuje se koliko manje razvijene države bilježe gospodarski ili socijalni razvoj u odnosu na države koje postavljaju standard.

Temeljni gospodarski mehanizam kojim se postiže socijalno ekonomska kohezija ogleda se u konvergenciji. Kohezija predstavlja jednakost, smanjenje strukturnih razlika te solidarnost s ciljem uravnoteženja Europske unije kao zajednice koja promiče sveukupni skladan razvoj slijedom akcija koje su propisane Jedinственим europskim aktom. „Uspješno vođenje i uspostava ekonomske i monetarne unije zahtijeva slične gospodarske strukture bez stalnih regionalnih razlika u realnim i monetarnim uvjetima. Ispunjenje ovog zahtjeva je fokus političkih napora u Europskoj uniji (EU) od njezina službenog osnutka kao Europska zajednica (EZ) s Rimskim ugovorom 1957. Europski kreatori politike usvojili su ekonomske politike usmjerene na smanjenje proizvodnje po glavi stanovnika i razlike u dohotku među državama članicama. Ovo je poprimilo oblik liberalizacije trgovine robom i uslugama, dopuštajući slobodnu mobilnost faktora, i osmišljavanje politike transfernih sredstava kako bi se pomoglo siromašnijim regijama i zemljama sustići bogatije u pogledu prihoda i blagostanja“, tako ističu autori Yin, Zentos i Michelis (2003).

1.4. Konflikti konvergencije i divergencije

Postoje dvije tendencije razvoja, a to su konvergencija i divergencija, odnosno dva suprotna pojma. Konvergencija se odnosi na smanjivanje razlike među državama ili regionalnih razlika, dok divergencija znači produbljivanje tih istih razloga. Jednostavno je zaključiti kako konvergencija ne bi postojala, odnosno ne bi ju bilo potrebno pratiti niti raditi na njoj da nema divergencije. Sve bi države imale isto gospodarstvo, isti BDP ili istu stopu inflacije, što je nemoguće. Kada se vrijednost određenih makroekonomskih pokazatelja ili indeksa pomiče u drugom smjeru, to je ono što se naziva divergencijom. Ona može dovesti do promjene smjera čimbenika te upozorava da trenutni trend ne ide u dobrom smjeru.

Razlika je u tome što divergencija znači da se dvije stvari razmiču jedna od druge, dok konvergencija implicira da se dvije sile kreću zajedno. Na primjer, konvergencija znači kako će Hrvatska sustići razvijene zemlje Europske unije i ispunjavati potrebne kriterije konvergencije, dok divergencija znači kako će Hrvatska biti mnogo lošija od razvijenih zemalja prema stopi inflacije, javnim financijama, gospodarstvu općenito, odnosno da neće imati iste indeksne vrijednosti kao zemlje Europske unije. No, važno je napomenuti kako divergencija može dugo trajati, pa samo njeno djelovanje može značiti znatne gubitke ako se ne reagira na pravi način.

Prema Reiner (1999), ekonomisti se ne mogu složiti oko pitanja konvergencije i divergencije pa su za oba slučaja napravili teorije. „Teorija konvergencije, utemeljena na neoklasičnom ekonomskom razmišljanju, predviđa da će se faktorski prihodi u svim dijelovima integracijskog područja na kraju konvergirati pod uvjetom da dovoljno jaki mehanizmi prilagodbe unutar integracijskog područja postoje. Teorija divergencije, međutim, predviđa sve neravnomjerniji prostorni raspored gospodarske aktivnosti zbog ekonomske pojave kao što su povećanje povrata na razmjeru, pozitivne eksternalije aglomeracije i transportni troškovi“. Nadalje, Bilaš (2005) navodi kako na postojanje divergentnih trendova treba odmah reagirati, odnosno ne smije ih se zanemariti jer oni mogu otežati donošenje odgovarajućih ekonomsko političkih mjera pa tako i dovesti u pitanje ciljeve Europske unije i njena monetarna načela. Pitanje je kolike se divergencije mogu podnositi, a da ne predstavljaju veliki problem za vođenje zajedničkih politika Europske unije. Divergencija se može javiti u cikličkoj strukturi nakon što ekonomija prolazi kroz različite faze poslovnog ciklusa, a neke mogu biti dugoročne, stoga ih je potrebno pravovremeno kontrolirati i razlučiti.

1.5. Europska monetarna unija i Euro zona kao program konvergencije

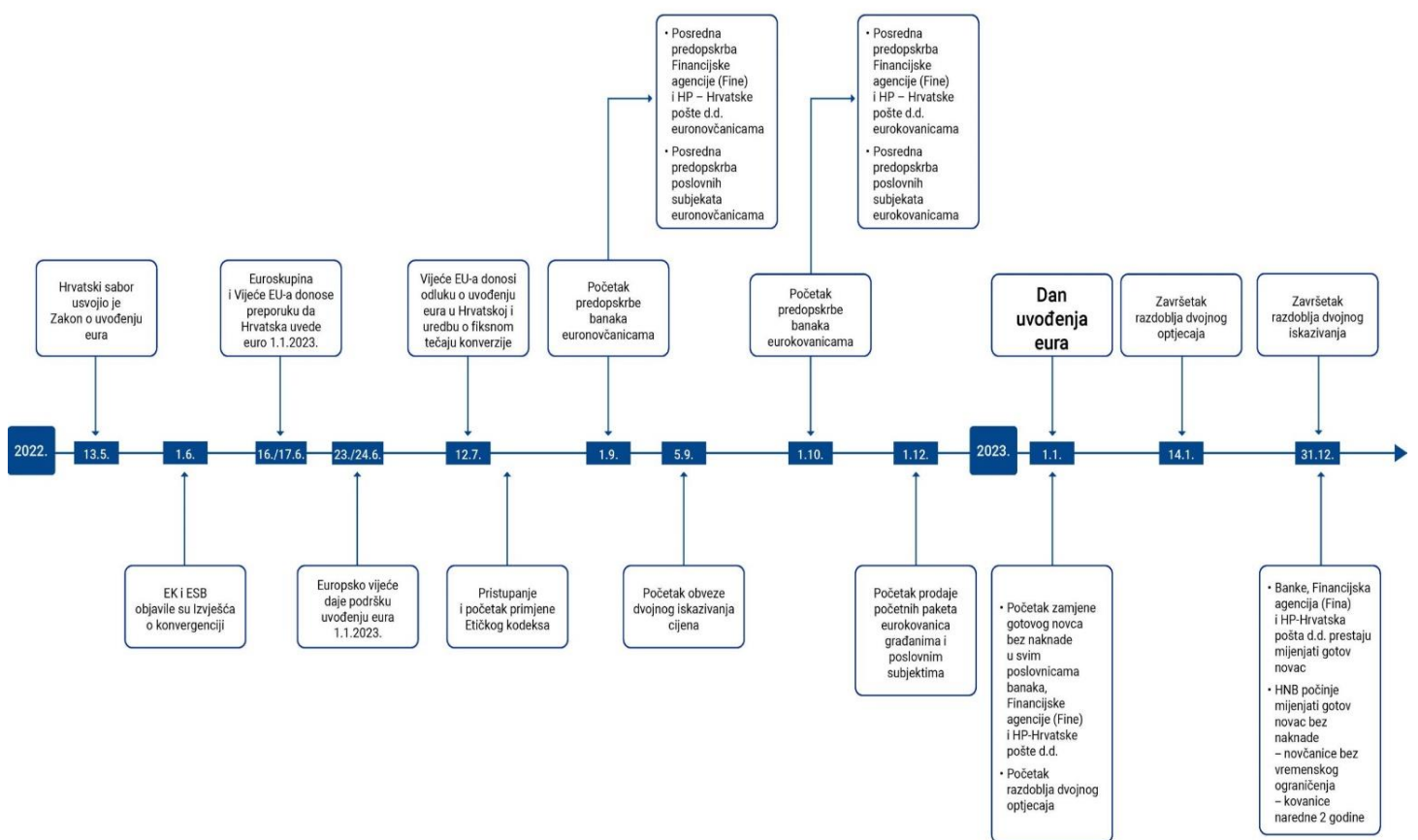
Ekonomska i monetarna unija ili skraćeno EMU potvrđuje svoj cilj postupnog ostvarenja 1988. godine od strane Europskog vijeća. Riječ je o stvaranju i proširenju jedinstvenog tržišta Europske unije koji nastoji provoditi zajedničke odredbe o slobodnim kretanjima robe, kapitala, usluga i radne snage te proizvodima. Uvođenjem zajedničke valute na području Europske unije učinjene je veliki iskorak u stvaranju jedinstvenog europskog gospodarstva, koji danas postaje jedna od najvećih sila na svijetu. Godine 1999. euro je prvi put upotrijebljen u bezgotovinskom obliku, a 2002. godine u gotovinskom, obzirom na to, u 12 je zemalja izvršena najveća zamjena valuta kako navode službene stranice Europske unije. Ova ekonomska integracija predstavlja područje u kojemu ne postoje nikakva ograničenja pri plaćanju i u kojemu je tečaj valute svake zemlje koja koristi euro kao službenu valutu fiksiran. Kako Scheinert (2021) ističe, „zajednička valuta euro uvedena je u europodručju koje trenutačno čini 19 država članica EU-a. Sve države članice – osim Danske – moraju uvesti euro nakon što ispune konvergencijske kriterije. Jedinstvenu monetarnu politiku određuje Eurosustav (koji se sastoji od Izvršnog odbora Europske središnje banke i guvernera središnjih banaka europodručja), a dopunjuju je fiskalna pravila i različiti stupnjevi koordinacije gospodarskih politika. U EMU-u nema središnjeg gospodarskog upravljanja. Umjesto toga odgovornost se dijeli između država članica i raznih institucija EU-a.“

EMU predstavlja prvi stup strukture Europske unije. Kako bi države članice pristupile euro-zoni i uvele euro kao svoju službenu valutu, moraju zadovoljiti nominalne kriterije konvergencije. Osim nominalnih kriterija kojima se zemlje obvezuju na postizanje dugoročne fiskalne stabilnosti, države moraju ispuniti i realne kriterije konvergencije kako bi postigle ravnotežu u standardu života, drugim riječima kako bi se smanjila razlika između bogatih i siromašnih zemalja.

Funkcioniranje Europske monetarne unije jedan je od najsloženijih zadataka u europskim integracijama obzirom na niz odredba koje zemlje članice moraju ispuniti kako bi postale članice unije. Obzirom na opširnost kriterija, u euro-zoni postoje mnogi problemi počevši od troškova do visokih kriterija za korištenje same valute, no prednosti koje euro donosi nakon zadovoljavajućih kriterija zemljama donosi generalno poboljšanje standarda života, poboljšanje ekonomske suradnje te porast zapošljavanja koji u konačnici smanjuje stopu siromaštva pojedine zemlje.

Nositelj monetarne politike u Republici Hrvatskoj je Hrvatska narodna banka (HNB). U trenutku kada Republika Hrvatska uvede euro kao službenu novčanu jedinicu, država ostaje bez svog suvereniteta i hrvatske kune, a Hrvatska narodna banka postaje dio Eurosustava. Republika Hrvatska dugi niz godina vodi borbu sa uvođenjem eura te nailazi na probleme zbog lošeg stanja gospodarstva države. U izvješću o konvergenciji objavljenom u lipnju 2022. zaključeno je da je Hrvatska ispunila sve kriterije za uvođenje eura. Sukladno tome, 1. siječnja 2023. Hrvatska prelazi na Euro kao službenu valutu. Na slici ispod je prikazan vremenski tijek i zadnje pripreme zemlje za prelazak na drugu valutu.

Slika 1. Vremenski tijek uvođenja eura u Republici Hrvatskoj

Izvor: autorica preuzela sliku sa stranica Hrvatske Narodne Banke, 2021. godina

1.6. Važnost konvergencije u procesu integracije EU

Prvobitno, integracija predstavlja povezivanje ili ujedinjenje pojedinaca, društava ili zajednica u jednu cjelinu. U ekonomiji, integracija predstavlja povezivanje gospodarskih poduzeća,

organizacija ili nacionalnih gospodarstava u jednu cjelinu. Postoji mnogo različitih vrsta integracija kako navode autori Bilaš, Franc i Grgić (2012), koji govore da postoje različiti motivi zemalja za međusobnim povezivanjem – od sigurnosnih, društvenih, političkih do ekonomskih, također naglašavaju da su neke integracije nastale među razvijenim, a neke među nerazvijenim državama koje su većinom suočene s problemom siromaštva. Europska unija otišla je najdalje prema stupnju integracije koje su dosad učinjene, takva velika unija i zajednica zemalja nije postojala do osnutka Europske unije, koja se još uvijek širi. Integracija u ekonomiji u svojoj biti predstavlja integraciju tržišta, odnosno slobodno kretanje dobara i sluga kao glavno načelo integracije, koje Europska unija provodi kao svoju osnovnu svrhu postojanja.

Tablica 1. Oblici regionalne integracije

Oblik	Slobodna trgovina	Zajednička vanjska politika	Slobodna mobilnost faktora proizvodnje	Usklađivanje ekonomske politike	Unifikacija ekonomske politike
Zona slobodne trgovine	✓				
Carinska unija	✓	✓			
Zajedničko tržište	✓	✓	✓		
Ekonomska unija	✓	✓	✓	✓	
Monetarna unija	✓	✓	✓	✓	✓

Izvor: izrada autorice prema podacima: European Union Economics, 1998.

Prema Tablici 1. zona slobodna trgovine odnosi se na slobodnu međunarodnu trgovinu među zemljama članicama zone, dakle svaka zemlja zadržava vlastiti carinski sustav prema nečlanicama Europske unije. Carinska unija odnosi se na zonu slobodne trgovine zajedno sa zajedničkim carinama prema trećim osobama. Zatim slijedi zajedničko tržište koja obuhvaća carinsku uniju zajedno sa slobodom kretanja rada i kapitala ljudi među članicama Unije. U ekonomskoj uniji osnovane su mjere ekonomske politike na svakom integriranom području koje rezultiraju postojanju integriranog tržišta kapitala, radne snage i robe. Monetarna unija

postigla je najviši stupanj integracije, odnosno obuhvaća najviše oblika povezivanja članica sa svojom jedinstvenom politikom te u konačnici valutom.

Temelj međunarodnih sporazuma o integraciji su očekivanja o stvaranju finansijskih tržišta koji će doprinosti većoj konkurenciji na globalnoj razini te preko toga dovesti do pada cijena finansijskih usluga, stvaranje dobre inflacije cijena, podizanje životnog standarda i ostalo. Primjer takvog tržišta je Europska unija, koja danas predstavlja najveći trgovinski blok u svijetu sa najvećim gospodarstvom. No kako bi funkcionirala na pravi način, potrebna je uska suradnja između monetarne, ekonomske i finansijske politike kako bi proces integriranja bio uspješan. Glavna postignuća Europske unije i opipljive koristi su sljedeća:

- „kontinent u miru,
- slobodu za svoje građane da žive, studiraju ili rade bilo gdje u EU,
- najveće pojedinačno tržište na svijetu,
- pomoć i razvojna pomoć milijunima ljudi diljem svijeta (Europska unija, 2021).“

Prema Bilaš (2005), konvergencija nailazi na mnoge probleme, odnosno smanjena razlika u ekonomskim performansama između zemalja je vidljiva i aktualna u standardima života. Stoga, proces integriranja, ukidanje barijera trgovini i slobodna mobilnost pridonose bržem razvoju i uspješnosti konvergencije pojedinim zemljama. Zbog tih razloga, važno je da zemlja ostvari visoki stupanj konvergencije kako bi imala koristi od same integracije i zajedničke politike. To se i dogodilo zemljama istočne Europe koje su pristupile Europskoj uniji, bilježe rast gospodarstva, prednosti u slobodnom tržištu i slobodu kretanja radnika u Europskoj uniji koje su u konačnici smanjile siromaštvo i nezaposlenost u državama. Stoga, važnost konvergencije može se opravdati i u socijalnom smislu, počevši o toga kako nejednakost stvara osjećaj nepravde u društvu čime ugrožava Europsku uniju nezadovoljnim stanovnicima. Razlike u uspješnosti dovode u pitanje i koheziju koja predstavlja promicanje skladnog i sveobuhvatnog razvoja unije na socijalnim, teritorijalnim i ekonomskim područjima.

1. VRSTE KONVERGENCIJE

U ovom dijelu rada detaljniji će biti pojašnjene postojeće vrste konvergencije. Razlika se pravi s obzirom na varijable koje su predmet konvergencije. Obzirom da se ona može mjeriti i uspoređivati putem niza različitih čimbenika, u ekonomskim literaturama nalaze tri konvergencije na koje treba obratiti pozornost pri integriranju, a to su nominalna, realna i strukturna konvergencija. Više o njima se nalazi u sljedećim poglavljima.

4.1. Nominalna konvergencija

Svaka zemlja nakon ulaska u Europsku uniju ima kriterij uvođenja eura, a da bi uvela euro kao službenu valutu, država kandidatkinja treba ispuniti kriterije iz Maastrichta (1992) ili, drugim riječima, nominalne kriterije konvergencije koje države uspoređuju putem nominalnih ekonomskih varijabli. Postizanje nominalne konvergencije je nužan kriterij kojim nove članice Europske unije postižu potpunu i ostvarenu integraciju, a to je Europska monetarna unija (EMU). Kriteriji iz Maastrichta prema (Kesner Škreb, 2006) su sljedeći:

1. Stabilnost cijena
2. Državne financije (javni dug države i proračunski deficit)
3. Stabilnost tečaja
4. Dugoročne kamatne stope.

Kriteriji nominalne konvergencije prvobitno su usmjereni na pravilno održavanje stabilnosti cijena i kontrole nad fiskalnim sektorom države, odnosno nastoje održavati uravnotežene javne financije. Bitnost fiskalnog sektora države snažno je naglašen i u Paktu o stabilnosti i rastu koji je sklopljen 1997. godine kako bi se zajamčilo da države provode pouzdanu proračunsku politiku. Ovim paktom se obvezuje članice EMU na ostvarivanje srednjoročne i dugoročne fiskalne stabilnosti i izbjegavanje negativnog utjecaja razlika koje proizlaze iz različitih nacionalnih fiskalnih politika na stabilnost cijena. Smatraju se kao dopuna monetarnim kriterijima iz Maastrichta. To su proračunske discipline vezane za visinu javnog duga i proračunskog deficita ili suficita države, dok se monetarni dio odnosi na stopu inflacije, devizni tečaj i dugoročne kamatne stope. Prema Samodol i Čatović (2020), kriteriji nominalne konvergencije služe kao zaštita zemalja Euro zone od makroekonomskih nestabilnosti. Drugim

riječima, dovoljna razina nominalne konvergencije pokazuje visinu spremnosti država kandidatkinja za monetarni režim euro područja. Prema Čuić (2015), nominalni kriteriji djeluju kako bi se uspostavio rast stabilnosti i blagostanja, jačali ugledi monetarne unije, bili vjerodostojni, a njihovo ispunjenje dovodi do dobre gospodarske politike i čine poslovne cikluse uređenim i usklađenim.

Nominalna konvergencija odvija se u tri faze: prije ulaska članica u Europsku uniju, nakon pristupanja te pristupanje Europskoj monetarnoj uniji. Nominalna konvergencija dugotrajan je proces kojim se definira usklađivanje na visokoj razini državne institucije i politike zemalja članica s onima u Europskoj uniji prema financijskoj i monetarnoj stabilnosti. Ovakvom vrstom konvergencije potiče se nove zemlje članice da razvijaju vlastito gospodarstvo, monetarnu i fiskalnu politiku kako bi spremno i stabilno pristupile euro zoni. Tek nakon što se svi kriteriji zadovolje, zemlja može prisvojiti euro kao vlastitu valutu, no i dalje ne prestaje briga o ovim kriterijima jer ih treba održati. Važno je napomenuti kako se smatra da je ispunjenje ovog kriterija potreban kako bi se postigla i realna konvergencija.

4.2. Realna konvergencija

Za razliku od nominalne koja se bavi monetarnim i financijskim pitanjima, realna konvergencija usmjerena je na smanjenjem razlika u standardima života članica Europske unije. Autor Diaz del Hoyo (2017) navodi kako se realna konvergencija se može definirati kao dugotrajan proces koji dovodi do trajnog povećanje realnog BDP-a po stanovniku u zemljama s nižim dohotkom prema prikazanim razinama od strane zemalja s višim dohotkom.

Prema James Cypher (2008), postoji više vrsta mjerenja realna konvergencije, no najčešći oblik je već ranije spomenut u radu bruto domaći proizvod po stanovniku (BDP *per capita*). Osim toga, može se koristiti i povezane realne varijable - bruto nacionalni proizvod po stanovniku (BNP *per capita*), rast realnog BDP-a ili pak druge realne varijable poput investiranja, izvoza i uvoza, štednje ili rizika od siromaštva u promatranim zemljama, stope nezaposlenosti, proizvodnosti rada i slično. Nažalost, prema ovim pokazateljima iz podataka Eurostata vidljivo je da postoji velika razlika među članicama europske unije. Uglavnom je riječ tranzicijskim zemljama različitih gospodarskih struktura, koje već siromašne ulaze u Europsku uniju s vrlo niskim razinama dohotka u odnosu na vodeće zemlje Europske unije. U proces realne

konvergencije ubrajaju se konvergencija dohodaka, plaća i cijena kao osnova za mjerenje uspješnosti.

Prema autorici Bilaš (2005), ostvarivanje realne konvergencije u velikim mjerama ovisi o sposobnosti pojedine zemlje da prati suvremena tehnološka prelijevanja kroz strana ulaganja, za što nužno da zemlja ima potrebnu makroekonomsku stabilnost, kvalitetan i održiv ljudski kapital, dostatne proizvodnju te konkurencija na tržištu roba, usluga i proizvodnih faktora. Slijedom toga, autori Kersan-Škabić i Mihaljiveć (2010) u svom radu stavljaju pozornost na to da slabije razvijene zemlje ne smiju nasilno ubrzavati proces realne konvergencije. Svaki pokušaj da dostignu određene razvojne razine bez osmišljenog procesa i strukturnih promjena, mogu rezultirati nazadovanjem ili stagnacijom, te samim time stvoriti kontra efekt konvergencijskih procesa.

Tijekom godina nakupilo se mnoštvo istraživanja na temu konvergencije koje dovode do zaključka kako realna i nominalna konvergencija nisu jednostavne i ne idu uvijek u istom smjeru kako je Europska unija planirala. Naprotiv, zaključeno je kako ove dvije vrste konvergencija mogu biti vrlo različite u kratkom i dugom roku te čak negativno utjecati jedna na drugu. Neki od konflikta prema Gaspar (2001) su sljedeći:

1. „Više stope inflacije obično su vezane uz više stope rasta.
2. Očekivanje konvergencije cijena i budućeg članstva u monetarnoj uniji može dovesti pada dugoročnih kamatnih stopa, ali kratkoročne konvergiraju postupno, reflektirajući makroekonomsku nestabilnost i rizike u tranzicijskim zemljama. To može rezultirati višim nominalnim kamatnim stopama u dužem razdoblju.
3. Nemogućnost istodobnog ostvarenja kriterija deviznog tečaja i inflacije. S obzirom na vezu cijena i tečaja s outputom to bi značilo opet konflikt realne i nominalne konvergencije.
4. Cilj stabilnosti deviznog tečaja može dovesti do neodržive ravnoteže tekućeg računa ako se fiksira na neprikladnoj razini (neravnotežnoj).
5. Cilj realne konvergencije - ostvarivanje više razine proizvodnosti može izazvati inflaciju“.
6. Brzi rast BDP, priljev kapitala i jača financijska integracija mogu dovesti do usporavanja konvergencije kamatnih stopa, jer će visoke kamatne stope biti potrebne da se poveća domaća štednja da bi se smanjilo oslanjanje na stranu štednju i ranjivost tekućeg računa.

7. Priljevi kapitala, visoka realna i financijska otvorenost mogu dovesti do volatilnosti nominalnog deviznog tečaja.“

Može se zaključiti kako postoji mogućnost pozitivnog utjecaja, tijekom ispunjena nominalnih i realnih kriterija, postoji i mogućnost negativnih utjecaja. Postojanje pozitivnog odnosa među realnom i nominalnom konvergencijom treba održavati pravilnim ispunjenjem i održavanjem kako ne bi došlo do negativnih korelacija, te kako bi stupanj uspješnosti konvergiranja bio na većoj razini.

4.3. Strukturna konvergencija

Zadnja, strukturna konvergencija bavi se pitanjem postizanja sličnosti u ekonomskim strukturama među zemljama. Prema autoru Wacziarg (2012), postoji nekoliko razloga zašto su ekonomisti zainteresirani za strukturnu konvergenciju. Prvo, ukoliko se pojave šokovi koji su specifični za sektor makroekonomije, strukturna konvergencija ima implikacije na međunarodni prijenos poslovnih ciklusa, odnosno trebala bi dovesti do povećanih korelacija međunarodnih poslovnih ciklusa. Sljedeće navodi kako proučavanje strukturne konvergencije može pružiti novi način za dugoročno ispitivanje procesa razvoja. Svrha postojanja strukturnog oblika konvergencije implicira da države slijede slične faze razvoja, koje se karakteriziraju usponima ili padovima sličnih vrsta sektora kako dohodak tih zemalja raste, te da se države trebaju konvergirati u strukturno „stabilno stanje“, u kojem sektorska mješavina proizvodnje ujednačeno po državama, postaje sve veća. Još navodi kako poznavanje strukturne konvergencije može dati pouzdane informacije o dugoročnom i dinamičnom obrascu međunarodne specijalizacije.

Strukturna konvergencija se može povezati sa ekonomskom strukturom koja se provodi zbog posljedica različitog stupnja gospodarskog razvoja. Prema podacima iz Enciklopedije i Hrvatska (2021), postoje mnogobrojne posljedice na djelovanje privrede i njezinu efikasnost, na blagostanje društva i stanovništva te na mogućnost ekonomske politike. Iz tog razloga poduzimaju se određene mjere kako bi se trenutna ekonomska struktura mijenjala u ispravnom smjeru. Politike takvih promjena nazivaju se strukturne promjene ili reforme te su često implicirane od strane međunarodnih organizacija poput Međunarodnog monetarnog fonda ili Svjetske banke. Ekonomska struktura se bavi pitanjima kao što su ekonomski odnosi sa inozemstvom, društveno ekonomski poredak proizvodno društveno bogatstvo i slično.

Autorica Čondić-Jurkić (2009) ističe kako bi posljedica strukturnog konvergiranja, ali i povezanog jačeg obujma industrijske trgovine dovodi do jačanja prijenosnog mehanizma mogućih egzogenih šokova, čime bi se ujedno povećala usklađenost poslovnih ciklusa. S druge strane autorica navodi da drugi teorijski pravac pokazuje kako će proces ekonomske integracije i otvorenosti trgovini dovesti do povećanja stupnja specijalizacije, odnosno do povećanja strukturne divergencije te do povećanja obujma industrijske trgovine.

Obzirom da pri članstvu u EMU prethodi kriterij optimalnog valutnog područja što implicira na smanjivanje razlika u sektorskim strukturama, time se jača spoznaja o učincima koje ima proces gospodarskog integriranja na strukturne promjene. Važno je napomenuti da se u Europskoj uniji se smatra kako će do strukturne konvergencije doći tek kada se u potpunosti ispune kriteriji nominalne i realne konvergencije.

5. KRITERIJI KONVERGENCIJE

Kao što je već spomenuto u radu, postoje kriteriji koje svaka zemlja koja se želi pridružiti Europskoj uniji mora ispuniti. Zahtjev za članstvo može podnijeti svaka europska zemlja koja se drži tih načela. U njih se ubraja demokracija, sloboda, jednakost, poštivanje ljudskih prava, sloboda i drugo. To su kriteriji koje potencijalne članice trebaju ispuniti prije pridruženja EU, uspostavljeni su od strane Europskoj vijeća 1993. godine u Kopenhagenu, a potvrdilo ih je Europsko vijeće u Madridu 1995. godine. Nakon što države ispune kriterije potrebne za učlanjenje čeka ih ispunjenje konvergencijskih kriterija kako bi se postale članice Europske monetarne unije. Ti kriteriji osiguravaju da je država članica spremna uvesti euro kao vlastitu valutu i pristupiti euro području. Kriteriji su postavljeni kako bi osigurali da neće doći do gospodarskih rizika za samu državu i kako bi se poboljšala spremnost zemlje na integraciju u monetarni režim. Kriteriji za pristup Europskoj monetarnoj uniji definirani su Ugovorom iz Maastrichta, a vrijede kako za zemlje koje su uvele euro 1. siječnja 1999., tako i za zemlje koje će se priključiti poslije. Slijedom toga, u ovom dijelu rada naglasak je na konvergencijske kriterije, odnosno kriterije iz Maastrichta, a zatim će ukratko biti pojašnjeni i kriteriji iz Kopenhagena.

5.1. Kriteriji iz Maastrichta

Ugovor iz Maastrichta, nazvan po istoimenom nizozemskom gradu Maastrichtu sklopljen je 7. veljače 1992. godine. Prema službenoj stranici Europske unije, ugovor potpisuju predstavnici članica tadašnje Europske unije: Francuska, Njemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Grčka, Belgija, Danska, Portugal, Španjolska, Nizozemska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Autorica Leko (1994) navodi da u trenutku sklapanju ugovora samo dvije zemlje zadovoljavaju kriterije (Luksemburg i Francuska) dok su ostale zemlje preuzele obvezu u određenom vremenu prilagoditi svoje sustave traženim kriterijima. Ugovor stupa na snagu 1. studenog 1993. godine što je službeno obilježilo osnivanje Europske unije, a značajan je po tome što proširuje integracijske procese u uniji stvaranjem monetarne unije.

Prema autorici Omrčen (2018), ugovor je značajan za Europsku uniju jer su u njemu postavljeni temelji za monetarno integriranje članica Unije. Kako bi Europska unija ostala jaka i konkurentna na globalnom tržištu postavljeni su kriteriji za nove članice. Time se Europska

unija osigurava od nestabilnih zemalja koje mogu negativno utjecati na makro ekonomsku stabilnost. Valja naglasiti kako neke države članice Europske unije koje koriste euro kao nacionalnu valutu ni same ne ispunjavaju tražene kriterije u trenutku potpisivanja ugovora.

Ugovor se sastoji od tri faze za stvaranja Europske monetarne unije (EMU). Prema Brekalu (2011), prva faza traje od 1. srpnja 1990. godine do 31. prosinca 1993. godine, a karakterizirana je liberalizacijom kretanja kapitala i povećanje suradnje između centralnih banaka zemalja. Druga faza traje od 1. siječnja 1994. godine do 31. prosinca 1998. godine, a karakterizira koordiniranje monetarnih politika zemalja članica i njihovo dodatno približavanje. Druga faza se ostvaruje osnutkom Europskog monetarnog instituta koji u sljedećoj fazi prerasta u današnju Europsku središnju banku (ESB). Treća faza trajala je od 1. siječnja 1999. godine do 1. siječnja 2002. godine te je obilježena uvođenjem zajedničke valute eura i sustava Europskih centralnih banaka, na čelu sa ESB.

Ugovorom je znatno povećana i unaprijeđena suradnja među europskim državama u sljedećim područjima:

1. Europsko državljanstvo- koji građanima omogućuje slobodan boravak u državama članicama kao i slobodno kretanje među njima.
2. Zajednička vanjska i sigurnosna politika- utemeljena je kako bi se zaštitile zajedničke vrijednosti, temeljni interesi i neovisnost Unije.
3. Pravosuđe i unutarnji poslovi- kako bi europski gradovi bili sigurni i zajednički zaštićeni

Ugovorom su određeni kriteriji koje zemlje moraju ispuniti prije uvođenja eura, a oni su detaljnije opisani u poglavljima koji slijede. Većina novih članica, uključujući Hrvatsku, već godinama pokušavaju ostvariti postavljene kriterije. Rezultat dugogodišnjim pokušajima su niže razine razvoja i slabija gospodarstva u odnosu na razvijene zemlje koje postavljaju velike standarde Europske unije. Hrvatska unatoč godinama koje bilježe neuspješno ispunjavanje kriterija, napokon bilježi pozitivne rezultate i može se reći kako je na dobrom putu za uvođenje Eura. Detaljniji podaci trenutnog stanja Hrvatske prema kriterija i usporedba sa članicama koje su isto u procesu vođenja eura bit će prikazana u nastavku rada prema svakom kriteriju posebno.

5.1.1. Stabilnost cijene

Prema podacima iz Europske središnje banke (2022), prvom alinejom članka 140. stavka 1. Ugovora nalaže se: "*postizanje visokog stupnja stabilnosti cijena koje će biti vidljive iz stope*

inflacije koja je blizu stope zabilježene u najviše trima državama članicama koje su najuspješnije u smislu stabilnosti cijena." Drugim riječima, kriterij stabilnosti cijena znači da država članica ima razinu stabilnosti cijena koja je održiva te prosječnu stopu inflacije, promatranu tijekom jedne godine prije ispitivanja, koja ne prelazi za više od 1,5 stopu inflacije u najviše trima državama članicama koje su ostvarile najbolje rezultate s obzirom na stabilnost cijena. Kako bi se uspješno odredila referentna stopa stabilnosti cijena, odnosno stope inflacije potrebno je uzeti vrijednosti od tri zemlje koje su ostvarile najnižu stopu inflacija te se nakon toga izračunava ne ponderirani aritmetički prosjek. Inflacija se mjeri pomoću indeksa potrošačkih cijena putem uspoređivanja, uzimajući u obzir razlike u nacionalnim definicijama.

Aursulesei & Maha (2019) navode da stopa inflacije igra ključnu ulogu u razvoju Europske unije i euro zone, te kako je ovaj kriterij pokazatelj stvarne konvergencije. Potrebno ga je provoditi kako bi monetarno područje Europske unije bilo optimalno, stoga ovi autori nalažu kako EMU mora posvetiti veliku pozornost stabilnosti cijena diljem Unije, kako na zemlje koje tek uvode euro, tako i na zemlje koje su već uvele. Svaki poremećaj inflacije u državi članici ima negativne posljedice na cijelo područje. Niska i stabilna inflacija pridonosi uspješnijem gospodarstvu povećavajući razine makroekonomske aktivnosti i stope zaposlenosti. Omogućuju stanovništvu zemlje pravilnu i kvalitetnu informaciju o relativnoj vrijednosti dobara, jer iskustva pokazuju da visoke stope inflacije rezultiraju velikim promjenama relativnih cijena. Također, pri niskoj stopi inflacije poduzeća i potrošači lakše i kvalitetnije donose odluke i kontroliraju potrošnju, investiciju i štednju, što u konačnici rezultira učinkovitim raspodjelom ukupnih resursa, većeg blagostanja stanovništva te povećanim proizvodnim gospodarstvom.

Što se tiče Hrvatske, ona ispunjava kriterij stabilnosti cijena još od pristupanja Europskoj uniji. Prema Izvješću o konvergenciji (2020), Europska središnja banka i Europska komisija su potvrdile kako je u Hrvatskoj 2020. godine stopa inflacije stabilna i vrlo niska duži niz godina. Na primjer, u ožujku 2020. godine stopa inflacije Hrvatske iznosi 0,9% dok referentna stopa u tom razdoblju iznosi 1,8%. Ovaj podatak potvrđuje kako je stopa inflacije u Hrvatskoj znatno niža od prosječne stope u Europskoj uniji te da će Hrvatska bez poteškoća ispunjavati ovaj ugovor u sljedećim godinama. Izvješće o konvergenciji (2022), donosi nove podatke, u travnju 2022. prosječna stopa inflacije mjerena HIPC-om u Hrvatskoj iznosila je 4,7 %, odnosno bila je ispod referentne vrijednosti za kriterij stabilnosti cijena od 4,9 %. Očekuje se da će stopa i dalje rasti obzirom na cjenovne pritiske, rast sirovina i drugih pogoršavanja zbog rusko-

ukrajinskog rata, koji dovodi Hrvatsku u zabrinutost glede održavanja dugoročne stabilnosti inflacije.

5.1.2. Državne financije

Sukladno Ugovoru iz Maastrichta, sljedeći kriterij konvergencije odnosi se na državne financije, odnosno države članice trebaju osigurati proračunsku disciplinu, pri čemu Europska komisija mjeri poštivanje proračunskih disciplina na temelju sljedeća dva kriterija:

1. „Deficit proračuna opće države: udio proračunskog deficita opće države u bruto domaćem proizvodu (BDP) ne smije prelaziti 3% na kraju prethodne financijske godine. U slučaju da prelazi, dopušta se deficit iznad 3%, sa naglaskom da bude blizu navedenoj razini.
2. Državni dug: udio bruto duga opće države u BDP-u ne smije prijeći 60% na kraju prethodne financijske godine. U slučaju da nije tako, udio treba pokazati tendenciju značajnog smanjivanja kojom bi se trebao približavati referentnoj vrijednosti zadovoljavajućom dinamikom.“ (Kesner-Škreb, 2006)

Unatoč granici od 60%, autor Šimović (2020) ističe da prema pravilu „*Procedure za suzbijanje prekomjernog proračunskog manjka*“ dug bi se trebao smanjivati za „1/20 razlike između trenutnog udjela duga u BDP-u i referentne vrijednosti od 60% BDP-a. Nastavak Ugovora iz Maastrichta, kada je u pitanju stabilnost državnih financija je Pakt o stabilnosti i rastu, usvojen 1997. godine od strane Europskog Vijeća. Svrha donošenja Pakta je osigurati da članice održavaju stabilne javne financije nakon uvođenja jedinstvene valute, prvenstveno ima namjeru spriječiti pojavu visokih fiskalnih deficita te proceduru kojom se obavlja proces za države članice koja krši pravila o dopuštenom fiskalnom deficitu.

Prema Bukowski (2006) kriterij fiskalne stabilizacije temelji se na sličnim pretpostavkama kao i stabilnost cijena, odnosno stopa inflacije. Zemlje Europske monetarne unije u prošlosti su nailazile na strukturne probleme s proračunskim deficitima. Rast javnog duga i deficita dovodi do istiskivanja privatnih rashoda stanovništva na potrošnju i ulaganja, što dugoročno onemogućava gospodarski rast pojedine zemlje. Također, iz ovog kriterija proizlazi razlog visokog poreznog opterećenja poduzeća i stanovništva, što na drugu stranu ima negativan učinak na gospodarstvo i međunarodnu konkurenciju. Nesumnjivo je kako je uvođenje ovog kriterija pridonijelo ubrzanju reformi javnih financija u pojedinim državama.

Stanje Hrvatske što se tiče javnih financija nije bilo zadovoljavajuće dugih niz godina. Tek od 2016. godine Hrvatska zadovoljava kriterij održivosti javnih financija zahvaljujući „*Proceduri za suzbijanje javnog manjka*“ u kojem se bilježi kontinuirani pad javnog duga u odnosu na prethodnu godinu. Ispunjavanje kriterija javnih financija Hrvatska bilježi do 2019. godine jer se u 2020. pojavljuju negativni učinci pandemije COVID-9 na hrvatsko gospodarstvo i javna financije. Ipak, uzimajući u obzir makroekonomske projekcije očekuje se kako će se u sljedećim godinama Hrvatska vratiti u zadovoljavajuće kriterije.

5.1.3. Stabilnost tečaja

Prema (Europska središnja banka, 2022) trećom alinejom članka 140. stavka 1. Ugovora nalaže se: "*pridržavanje uobičajenih granica fluktuacije predviđenih tečajnim mehanizmom Europskoga monetarnog sustava tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na euro.*" Definicija tečaja prema Drescher (2021) predstavlja odnos između dvije valute, drugim riječima prikazuje cijenu jedne valute po kojem se može zamijeniti druga valuta. Osnovna funkcija tečaja je povezivanje cjenovnih struktura različitih zemalja. Kako bi ova funkcija uspješno djelovala potreban je odnos nominalnog i realnog deviznog tečaja.

„*The Exchange Rate Mechanism*“ ili skraćeno ERM II prema (European Commission, 2022) postavljen je 1. siječnja 1999. godine kao nasljednik ERM kako bi se osiguralo da fluktuacije tečaja između eura i ostalih valuta EU ne ometaju ekonomsku stabilnost unutar jedinstvenog tržišta, te pomoći zemljama nečlanicama u brzom pripremi za sudjelovanje u euro zoni.

Za zadovoljenje stabilnosti tečaja, država provodi najmanje dvije godine provesti u tečajnom mehanizmu pod nazivom ERM II. Tijekom tog razdoblja država ne smije bilježiti devalvacije središnjeg pariteta, kao ni velike fluktuacije oko središnjeg pariteta. To znači da se fluktuacije tečaja između kune i eura moraju kretati u dogovorenim granicama od -15+. Središnji paritet je važan za dugoročno razdoblje jer se prema tom tečaju određuje konačni fiksna zamjena kune za euro. Upravo iz tih razloga je zato bitno da se središnji paritet odredi na odgovarajućoj razini koja je u skladu s očuvanjem makroekonomske stabilnosti. Ovi kriteriji su postavljeni kako bi država, odnosno buduća članica monetarne unije prije trajnoj fiksiranja tečaja i ulaska u EMU postala adekvatno spremna. Država mora postići razinu nominalne i realne konvergencije kako bi bila spremna. Ukoliko država bude nespremna u trenutku pristupanja monetarnoj uniji može doći do negativnih posljedica zbog nedovoljne usklađenosti koje bi mogle rezultirati negativnim gospodarskim rastom i recesiji.

Za vrijeme ulaska Hrvatske u euro područje, tečajna politika Hrvatske narodne banke se ne treba mijenjati već se može nastaviti politika fluktuirajućeg tečaja. Iako je tečaj kune prema euru stabilan već dva desetljeća, Hrvatska ovaj kriterij nije zadovoljavala sve do 2020. godine kada se pridružila tečajnom mehanizmu ERM II u čijem razdoblju ne smiju biti zabilježene veće fluktuacije. Ukoliko Hrvatska zabilježi tražene kriterije u dvije godine, trebala bi se pridružiti euro području i prisvojiti euro kao nacionalnu valutu.

5.1.4. Dugoročne kamatne stope

Europska središnja banka (2022), četvrtom alinejom članka 140. stavka 1. Ugovora nalaže sljedeće: „*trajnost konvergencije koju je ostvarila država članica s odstupanjem te njezina sudjelovanja u tečajnom mehanizmu koje se odražava u razinama dugoročnih kamatnih stopa.*“ Što znači da tijekom jedne promatrane godine prije provjeravanja, država članica treba imati prosječnu nominalnu dugoročnu kamatnu stopu koja ne prelazi za više od dva postotna poena stopu u najviše trima državama članicama koje su ostvarile najbolje rezultate s obzirom na stabilnost cijena.

Kamatne stope mjerljive su na temelju dugoročnih državnih obveznica ili vrijednosnih papira, vodeći pritom računa o nacionalnim razlikama. Ono što čini osnovu mjerenja dugoročnih kamatnih stopa su prinosi dugoročnih obveznica s rokom dospijeaća od 10 godina koje izdaju središnje države. Prema Curavić, Faulend, Lončarek i Šabić (2005) odabir obveznica čiji se prinos koristi kao pokazatelj razine dugoročnih kamatnih stopa zasniva se na kriterijima (tzv. harmonizirani statistički okvir za definiranje dugoročnih kamatnih stopa):

1. „izdavatelj obveznica: obveznice bi trebale biti izdane od središnje države
2. dospijeaće: preostalo vrijeme do dospijeaća obveznica trebalo bi biti što bliže 10 godina;
3. izbor obveznica: obveznice koje se koriste trebale bi biti dovoljno likvidne; taj zahtjev trebao bi biti presudan kriterij za odluku hoće li se izbor obveznica izvršiti tzv. benchmark pristupom ili pristupom uz pomoć uzorka, što ovisi o uvjetima na nacionalnom tržištu; pritom bi trebalo izbjegavati obveznice sa specifičnim značajkama;
4. efekti kupona: nema izravne prilagodbe;
5. prinos: bruto prinos (prije oporezivanja);
6. formula prinosa: “prinos do dospijeaća”
7. prikupljanje podataka: tamo gdje je u uzorku više od jedne serije obveznica, trebala bi se koristiti jednostavna aritmetička sredina kako bi se izračunala reprezentativna stopa.“

Kada se govori o dugoročnim kamatnim stopama, Hrvatska ovaj kriterij također zadovoljava, a izgleda kako će ga zadovoljavati i u idućim godinama. Prema podacima Hrvatske narodne banke, dugoročne državne obveznice u trećem mjesecu 2020. godine iznose 0,9%, što je znatno niže od referentne vrijednosti koja je iznosila 2,9%. Novo Izvješće o konvergenciji iz (2022) bilježi kako u Hrvatskoj od svibnja 2021. godine do travnja 2022. godine dugoročne kamatne stope iznose prosječno 0,8 %, odnosno ostale su ispod referentne vrijednosti od 2,6 % za kriterij konvergencije kamatnih stopa, čime je Hrvatska pozitivno ocijenjena u ovom kriteriju konvergencije.

Na kraju ovog poglavlja je tablica koja prikazuje ispunjavanje kriterija za uvođenja eura u Hrvatskoj. Prikazan je period od 2013. godine, kao godine u kojoj je Hrvatska postala punopravna članica Europske unije, do 2021. godine, odnosno zadnji javni podaci Eurostata i Hrvatske narodne banke. Iz tablice se mogu vidjeti kretanja Hrvatske ka ispunjenju kriterija prema ugovoru iz Maastrichta iz godine u godinu.

Tablica 2. Ispunjavanje kriterija za uvođenje eura u Hrvatskoj od 2013. do 2021. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Stabilnost cijena	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Dugoročne kamatne stope	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Stabilnost tečaja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Proračunski deficit	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓
Javni dug	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostata i HNB, 2022.

Prema ovoj tablici da se zaključiti kako Hrvatska od učlanjenja bilježi velike napretke u ispunjenju konvergencijskih kriterija. U 2016. godini Hrvatska prvi put od početka članstva u EU ispunjava kriterije za uvođenje eura. Važno je naglasiti kako Hrvatska službeno ne ispunjava kriterij stabilnosti tečaja jer ne sudjeluje u tečajnom mehanizmu ERM II do 2020. godine, ali ispunjava potrebne razine fluktuacije. Nastavak na 2016. godinu vidljivo je kako je u toj proračunskoj godini manjak doveden ispod 3% BDP-a, a državni je te godine bio na dovoljnoj silaznoj putanji koja je dovoljna za ispunjenje kriterija javnih financija. U prethodnim

godinama od ućlanjenja Hrvatska nije ispunjavala kriterije javnih financija, pa se stoga može zaključiti kako je 2016. vrlo uspješna godina za Hrvatsku. Iste uspješne rezultate konvergencije Hrvatska bilježi 2017., 2018. i 2019. godine. 2020. i 2021. godina opet bilježe probleme sa javnim financijama koje su i očekivane obzirom da su to godine u kojoj je pandemija COVID-19 intenzivno zavladała diljem Europe, ali i svijeta te se na određeno vrijeme ekonomija u potpunosti zaustavila, očekivano je da će se proračunske pozicije pogoršati kao i omjer duga. Uzimajući u obzir pandemiju, Europska monetarna unija uvodi posebne uvjete u kojima zamrzava trenutne postavljene kriterije, stoga je vrlo vjerojatno kako će Hrvatska nakon ispunjene 2 godine u ERM II mehanizmu pristupiti euro području u 2023. godini.

5.2. Kriteriji iz Kopenhagena

Prema podacima iz EUR-Lex-a (2020), država podnositeljica zahtjeva za ćlanstvo treba zadovoljavati kriterije prihvatljivosti postavljene od strane Europske unije. Oni nose naziv „*kriteriji iz Kopenhagena*“ jer ih je definiralo Europsko vijeće u Kopenhagenu u lipnju 1993. Zahtjev za ćlanstvo može podnijeti svaka europska zemlja koja se vodi postavljenim načelima. To su poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštivanja ljudskih prava te prava manjina. Prema MPU-HR (2022) „postavljena su tri kriterija (takozvani kriteriji iz Kopenhagena, 1993. godina.) koje budući kandidati moraju ispunjavati prije pristupanja u punopravno ćlanstvo Europske unije:

1. Politićki (demokracija, stabilnost institucija koje osiguravaju demokraciju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i prava manjina, i prihvaćanje politićkih ciljeva Unije).
2. Gospodarski (postojanje djelotvornog tržišnoga gospodarstva i sposobnost tržišnih ćimbenika da se nose s konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar .
3. Pravni: usvajanje cjelokupne pravne stećevine Europske unije.“

Početak procesa pregovaranja predstavlja ispunjenje politićkog kriterija. Od zemlje koja se želi ućlaniti očekuje se da te kriterije provode u svakodnevnom životu. Moraju se pridržavati vladavine prava i demokracije, osigurati stabilnost javnih službi kao što su vojska, policija, sudstvo i dr. Poštivanje ljudske slobode i prava, kao i slobode medija je također preduvjet i osnovno traženo pravo Europske unije od svojih ćlanica.

Što se tiče gospodarskih ili ekonomskih kriterija potrebna je određena razina makroekonomske stabilnosti kako bi države mogle djelovati i donositi odluke o vođenju na stabilan i predvidiv način. Europska unija svojim članicama omogućuje da sudjeluju na velikom tržištu, time se povećava konkurentnost, stopa zaposlenosti i slično. Također, određena količina ljudskog kapitala, vanjska trgovina, stopa obrazovanja, poduzeća u gospodarstvu, generalno financijska stabilnost i još mnogo čimbenika moraju biti na adekvatnoj razini kako bi država uspješno provodila svoje članstvo u Uniji.

Kandidatkinje za članstvo moraju usvojiti „*acquis communautaire*“ - pravnu stečevinu, odnosno, ukupnost pravnih normi pravnog poretka EU. Prema Vedriš (2007) „zemlje moraju imati sposobnost preuzimanja obveza koje dolaze sa članstvom, uključujući pritom političke, monetarne i ekonomske ciljeve unije.“ Postoji i četvrti kriterij, donesen u Madridu 1995. godine koji predstavlja nadopunu postojećim kriterijima iz Kopenhagena, a formuliran je za potrebe petog, najvećeg, proširenja Europske unije. Prema Herak (2011) to je administrativni ili madridski kriterij koji zahtijeva prilagodbu upravnih struktura s ciljem osiguravanja uvjeta za postupnu i skladnu integraciju, jačanje upravne sposobnosti, stvaranje učinkovitog sustava državne uprave, itd. Ispunjavanje madridskog kriterija, prema stajalištu Europskog vijeća, nužno je za učinkovitu primjenu i provedbu *acquisa*.

6. UČINCI GLOBALNIH KRIZA NA RH

Završni dio teorijskog rada odnosi se na globalne krize koje su gospodarstvo cijelog svijeta dovele do velikih poremećaja i problema na financijskim tržištima. Čovječanstvo je oduvijek proživljavalo krize različitih smjerova, bile to moralne, vjerske, političke i ekonomske. Kada je riječ o globalnim krizama vrlo vjerojatno je kako će se države od njih oporavljati nekoliko godina te da će one generalno uzdrmati svjetsku ekonomiju i uvesti paniku među čovječanstvo. Pojam ekonomskih krizi, posebice globalnih označava zastoj i pad gospodarstva koji nosi negativnu razinu proizvodnje te ugrožava standarde života građana. Obzirom da se ovaj rad bavi konvergencijom, pojmom koji znači razvoj gospodarstva, u ovom će se poglavlju objasniti pojasniti financijska kriza u svijetu 2008. godine te njen utjecaj, odnosno do kojih promjena u gospodarstvu dolazi u Hrvatskoj i zemljama Europske unije. Nakon toga slijedi poglavlje o pandemiji COVID-19 ili poznatije korona virus iz 2019. godine koji je uvelike utjecao na promjene i načine života čovječanstva, ali i gospodarstva.

6.1. Utjecaj financijske krize na konvergenciju

Financijska globalna kriza počinje još u 2007. godini, a svoj vrhunac dostiže u 2008. kada je krenuo slom financijskih tržišta hipotekarnih kredita u Americi. Ubrzo se širi na ostatak svijeta i ostavlja golemi trag za sobom. Svojom veličinom, ova kriza se smatra jednom od najvećih kriza nakon Drugog svjetskog rata. Kako navodi Jurčić (2010), uzrok ove krize počeo je na tržištu nekretnina i u financijskom sektoru godinama prije 2007. godine. Dugo razdoblje brzog rasta kredita, niske kamatne stope, velike likvidnosti koje rezultiraju pretjeranim rastom nekretnina dovode do velikog poremećaja na tržištima Amerike. Obzirom na visoki stupanj globaliziranosti, kriza se raširila svijetom i rezultirala nekontroliranim padom agregatne potražnje. U literaturama vezanim za krizu navodi se kako je kriza počela pucanjem takozvanih „balona“ na tržištu nekretnina u Americi, ali i u drugim zemljama poput Engleske i Irske. Takva lagana i velika dostupnost kredita rezultira porastom potražnje za nekretninama, što u konačnici rezultira nekontroliranim povećanjem cijena tih istih nekretnina. Obzirom na to, ljudi su masovno dizali kredite i kupovali nekretnine u strahu još većeg povećanja. Već se tada dalo naslutiti da je pitanje trenutka kada će taj zamišljeni „balon“ na tržištu puknuti. Problem dakle nastaje zbog banki i davanja visokorizičnih kredita bez jamstva za povratkom istih.

Financijska kriza iz 2008. godine i njen rasplet događaja i širenja bitno se razlikuju od prethodnih kriza obzirom na njeno širenje na ostatak svijeta. Kao što je prethodno spomenuto, kriza započinje u na tržištu nekretnina u Americi, te se velikom brzinom transformira u financijsku krizu, zatim pomiče granice prema gospodarskoj krizi te u konačnici u krizu političkog i društvenog karaktera diljem svijeta. Već tijekom 2008. i 2009. godine proširila se na EU i Japan, koji i tada bili glavni izvoznici na tržištu Amerike, ali i na ostatak svijeta. Prema autorima Kersan-Škabić i Mihaljević (2010), zbog različitog stupnja razvoja tadašnjih novih članica Europske unije te njihove ovisnosti o kapitalu iz starih članica, kriza nije istovremeno zahvatila sve članice EU-a. upozorava da nepostojanje upravljanja krizom (*crisis management*) može uzrokovati nepovoljniji položaj zemalja nečlanica euro-zone, te da može doći do nove podjele Europe. Prema Kordić (2015), takve razlike među gospodarstvima, te nedostatna primjena kriterija iz Maastricht-a, izišle su na vidjelo tijekom početka krize, osobito kod zemalja u tranziciji, odnosno zemalja koje još nisu članice euro zone. Kod takvih zemalja je tijekom razdoblja prije krize zabilježen gospodarski rast, koji je velikim dijelom utemeljen na vanjskim okolnostima i pozitivnim perspektivama mogućeg članstva u euro području. Ova kriza tako otkriva niz prekrivenih strukturnih problema, prvenstvenost neodrživost gospodarskog rasta novih zemalja Europske unije koje snažno pogoršavaju pokazatelje te ugrožavaju stabilnost same euro zone. U tom trenutku otvara se pitanje dosljednosti provođenja kriterija konvergencije, njihovo praćenje i učinkovito djelovanje jer zemlje koje su tada bile prividno stabilne doživljavaju veliki krah. Svi ovi pokazatelji dokaz su kako Europska unija, unatoč tome što je jedna od najjačih sila na svijetu, ipak nije bila spremna nositi se sa ovakvom vrstom krize. Isto tako, situacija je toliko eskalirala da bi nepostojanje borbe protiv krize moglo uzrokovati vrlo loš položaj tadašnjih ne-članica euro zone, te da bi moglo doći do nove podjele Europe, što bi bio najgori scenarij.

S druge strane, službena stranica Europske unije 2017. godine navodi kako je financijska kriza dovela do najgore recesije u 60. godina postojanja Europske unije. Ali navodi kako je EU odlučno djelovala kako bi spriječila njene posljedice i uklonila nedostatke početnog ustroja ekonomske i monetarne unije. Također navode kako je njihova akcija urodila plodom jer je gospodarstvo deset godina nakon krize bilježi gospodarski rast petu godinu zaredom. Na stranicama Europske unije (2017), „nezaposlenost je na najnižoj razini od 2008., banke su ojačale, ulaganja su se povećala i javne su financije u boljem stanju. Nedavna gospodarska kretanja ohrabruju, ali preostaje još puno posla kako bi se prevladale posljedice godina krize.

Europska komisija u potpunosti je predana ostvarivanju planiranih ciljeva u pogledu socijalnog poboljšanja te rasta zapošljavanja.“

Unatoč tome što Europska unija izlazi iz krize i smatra da je odlučno djelovala na krizu, i dalje postoji razlika između zemalja članica euro zone i onih koje to nisu. Prema svim pokazateljima, jasno je kako nove i potencijalne zemlje nisu bile zaštićene niti spremne nositi se sa krizom. Europska unija bazirala se na zaštiti cjelovitosti euro područja i sprečavanja najgorim mogućih ishoda. Može se reći kako je uspjela u mnogo toga, od regulacije financijskog sektora, poboljšanje gospodarskog upravljanje, uspostava zaštitnih mehanizma za euro područje, potpore državama u financijskim poteškoćama te poboljšanje javnih financiranja smanjivanjem deficita.

Hrvatska za vrijeme krize nije bila članica Europske unije, što je uvelike stvaralo probleme i otežavalo sam proces pristupanju Europskoj uniji. Milkotić (2010) ističe kako kriza nije zaobišla ni Hrvatsku, a tadašnje mjere vlasti pokazale su se nedovoljnim i zakašnjelim da bi se izbjegla ozbiljna recesija koju su stanovnici Hrvatske tada doživljavali. Hrvatska je zemlja koja bilježi najsporiji oporavak od zemalja Europske unije tada, ali i pojedini potencijalnih članica. Prema autoru Jurčić (2017), nestabilna politička situacija u kombinaciji sa velikom korupcijom rezultirala je znatno veći danak nego u ostatku svijeta, stoga se kriza u Hrvatskoj zadržala preko 5 godina. BDP se smanjio za 12,5%, nezaposlenost je rasla za gotovo 10% u odnosu na prethodne godine. Konačni ulazak u Europsku uniju trebao bi donijeti određene pozitivne rezultate. Velika recesija, rast nenaplativih zajmova te njihova konverzija u druge valute negativno je utjecala na cjelokupni financijski sektor. Nakon mnogo godina neuspješne borbe, stanovništvu Hrvatske jedina nada ostaje kako pristupanje Europskoj uniji može donijeti pozitivne rezultate. 2013. godine Hrvatska postaje punopravna članica Europske unije te već tada bilježi mali gospodarski rast u odnosu na prethodne godine, ali primarno zahvaljujući osobnoj potrošnji i investicijama u građevini. Problem za Hrvatsku je što njen gospodarski rast ovisi o smjeru svjetskih trendova, što znači da je vrlo ranjiva i da ukoliko se opet pojavi situacija iz 2008. godine Hrvatska će opet biti nespremna, ali ovaj put kao članica Europske unije što bi joj moglo pomoći.

Zaključno, Hrvatska se nije pokazala čvrstom po pitanju konvergencijskih kriterija tijekom ove krize, već nasuprot vrlo negativnom i nestabilnom. Hrvatska kao samostalna država mora ostvariti napredak prema jačanju domaćeg gospodarstva koje će biti otpornije na vanjske poremećaje. Takva otpornost nužna je ukoliko Hrvatska nastoji ispuniti konvergencijske kriterije i uvesti euro kao nacionalnu valutu.

6.2. Utjecaj COVID-19 pandemije na konvergenciju

Krajem 2019. godine svijet pogađa još jedna kriza pod imenom COVID-19. Službeno je započela u gradu Wuhanu, u provinciji Hubei u Kini te se odonda nastavlja širiti svijetom. U samo pet mjeseci od početka krize zaraženo je 5 milijuna ljudi od kojih je 320 tisuća ljudi smrtno stradalo (ECDC, 2022). Ova kriza je potpuno različitog karaktera od financijske i ekonomske krize iz 2008. godine, ali donosi iste posljedice – katastrofalne. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) proglasila je 11. ožujka 2020. globalnu pandemiju bolesti COVID-19, od toga dana svijet se nalazi u nepoznatom izvanrednom stajnu. Prema autoru Čavrak (2020) „zdravstvena kriza nastala zbog korona virusa COVID-19 u vrlo kratkom roku zahvatila je čitav svijet kojim je izazvala povijesno jedinstven i nedoživljen utjecaj na sve sfere ljudskog života uključujući gospodarske odnose koji su upali u krizu nesagledivih razmjera s nepoznatim rokom trajanja.“

Početak 2020. godine pamtit će mnogi ljudi, strah koji je tada prevladavao zbog virusa o kojem se tada još ništa nije znalo bio je šok za cijelo čovječanstvo. Svaka zemlja je imala svoje mjere kojima je štitila svoje stanovništvo, ali većina se odlučila za ograničavanje kretanje stanovništva koji su posljedica zatvaranja gospodarstva i poduzeća diljem svijeta. Prema autoru Baldwin (2020), zdravstvo je prvi izvor koji pandemija pogađa gospodarstva. Sljedeći izvor predstavljaju mjere kontrole ljudi, odnosno ograničavanje kretanja, zatvaranja obrazovnih ustanova te poslovnih poduzeća diljem svijeta. Treći izvor je psihološki koji ostavlja velik trag na ljudima zbog antisocijalnih mjera i naravno neizvjesnost koja se javlja utječe na buduće ekonomske odluke i kretanja. Četvrti izvor utjecaja na gospodarstvo predstavljaju mjere ekonomske politike s namjerom sprečavanja negativnih posljedica krize. Svi navedeni izvori uvelike utječu na šok ponude i potražnje koji se događa tijekom 2020. godine.

Prema službenim podacima iz Europskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti (ECDC, 2022) „Od 31. prosinca 2019. i od tjedna 2022-20, prijavljeno je 524 468 542 slučaja COVID-19 (u skladu s primijenjenim definicijama slučajeva i strategijama testiranja u pogođenim zemljama), uključujući 6 291 947 smrtnih slučajeva, od toga je u Europi: 215 253 258 slučajeva zaraze; pet zemalja koje su prijavile najviše slučajeva su Francuska (29 375 885), Njemačka (26 077 382), Ujedinjeno Kraljevstvo (22 232 377), Rusija (18 297 608) i Italija (17 285 705). Broj umrlih u Europi je 1 982 201 smrt; pet zemalja koje su prijavile najviše smrtnih slučajeva su Rusija (378 426), Ujedinjeno Kraljevstvo (177 890), Italija (165 952), Francuska (161 827) i Njemačka

(138 473).“ Ovi podaci uvelike smanjuju šanse i izgleda kako će se bilo koje gospodarstvo izvući iz ove nepovoljne situacije.

Što se tiče Europske unije i COVID-19 pandemije, može se reći kako je ova pandemija imala još gore posljedice nego globalna kriza iz 2008. godine. To je posebice vidljivo u nekontroliranim kretanjima između 2020. i 2021. godine prema pokazateljima iz Eurostata, posebice prema analiziranju konvergencijskih kriterija koji će biti objašnjeni u istraživačkom dijelu ovog rada. Temelj Europske unije u smislu jedinstvenog tržišta prestaje funkcionirati zbog zabrana kretanja između članica kako bi se smanjilo širenje pandemije, što nosi katastrofalne posljedice na uvoz, izvoz i još mnoge sfere života. Prema autorima Kunji i Stojanović (2021) „pandemijski šok koji rezultira ograničavanjem i prestankom obavljanja pojedinih djelatnosti doveli su do pada BDP-a -6,2% na razini EU27 u 2020. godini, pri čemu je godišnji pad u 2. kvartalu iznosio -13,8%. Hrvatska je zabilježila pad BDP-a na godišnjoj razini -8,4%, a u 2. kvartalu -15,4%. Nadalje, na razini svih država članica Europske unije nezaposlenost je povećana za 0,8% bodova tijekom 2020. godine, iako bi ista bila značajno veća da države ne ulažu ogromna sredstva u vidu potpora za očuvanje radnih mjesta.“

Pandemija je prouzročila dosad nezabilježene izazove pred gospodarski i socijalnu otpornost EU-a što je rezultiralo nestabilnost dosad ostvarene konvergencije. Eurofond (2022) je službeno izjavio kako će sljedeće četiri godine pružati javni uvid u izgleda u području konvergencije i socijalne kohezije Europske unije, te da će istom mjestom pomoći u osiguranju da države članice budu otpornije na buduće šokove u budućnosti. Svoje djelovanje Euro fond temelji na uzlaznoj konvergenciji iz prethodnih godina te moguću pojavu novih nejednakosti među zemljama kao i rješavanje poteškoća uzrokovanih korona krizom.

Sredstva za borbu protiv COVID-19 pandemije rezultiraju velikim financijskim troškovima i ekonomskim gubicima. Prvi val zaraze nije isto utjecao na sve zemlje Europske unije iz nepoznatog razloga, no poznato je kako su zemlje tada same financirale troškove lijekova i preventiva. Ovo je prvi put kako se Europska unija našla u situaciji gdje je potrebno podnositi troškove u bespovratnom smislu kako bi uklonila nastale štete te stvorila poticaj za brzi ekonomski rast, ali i pokazala solidarnost svojim članicama.

Obzirom na to, kao još jedan bitan odgovor i plan oporavka, Europska unija osniva *Next Generation EU* (u nastavku NGEU) koji predstavlja paket za gospodarski oporavak Europske unije. NGEU pomaže državama članicama EU, a posebno onih koje su posebno teško pogođene. Na službenoj stranici Europske unije navodi se sljedeće: „Pandemija je izazvala

ozbiljan gospodarski pad u EU i ponovno intenziviranje razlika među zemljama. U srpnju 2020. EU je snažno reagirao najavom NGEU, programa ulaganja i reformi na razini cijele EU. Kratkoročno, NGEU želi podržati oporavak. Srednjoročno, osmišljen je tako da djeluje kao katalizator modernizacije gospodarstava EU-a, s pozitivnim učincima na njihov rast, otpornost i konvergenciju. Za postizanje ovih ciljeva, NGEU nudi financijsku potporu državama članicama EU-a uz uvjet provedbe konkretnih investicijskih i reformskih projekata u razdoblju od 2021. do 2026. godine.“ NGEU vrijedi više od 800 milijardi eura za zajmove i bespovratna sredstava dostupnih za potporu reformama i investicijama koje poduzimaju zemlje EU. Obzirom na ovakve pokušaje da zaštiti svoje članice, da se zaključiti kako Europska unija radi sve kako bi krizu ostavila iza sebe. Hoće li uspjeti u tome pitanje je vremena.

Kada je riječ o Hrvatskoj, kriza pandemije ju nije zaobišla. Oporavak Hrvatske ovisit će i o oporavku Europske unije. Obzirom da je Hrvatska bila u takozvanom „lock downu“ koji je na razini Europske unije prvi put uveden u obliku određenog eksperimenta zatvaranja cijelog društva kako bi se uspješno obranili od pandemije ono je ostavilo velike posljedice na javne financije hrvatske i stvorilo veliki deficit, a sve se odrazilo i na tržištu rada. Prema prognozama Europske unije Hrvatska će biti u prvih pet zemalja koje će imati najpogođenije gospodarstvo. Europska komisija prognozirala je pad hrvatskoga gospodarstva od 11%, dok je HNB i Vlada Republike Hrvatske prognozirala na pad od 9,5%. Posljedice trpi i proračun države zbog niskih prihoda i rashoda, što rezultira negativnim omjerom BDP-a i duga. Prema podacima portala Telegram (2022), HZZ je za potrebe liječenja pandemija potrošilo više od 5 milijardi kuna samo za bolovanja, testiranja i cijepljenje, a ukupni troškovi koje je država pokrila iznosi izvanrednih 23 milijarde kuna.

Rigidne mjere koje su bile na zakonu tijekom pandemije uzrokovale su velike katastrofe. Nezaposlenost se povećala, izvoz se smanjio na minimum, zabrana izlaska je smanjila potražnju i osobnu potrošnju. S druge strane u trenutku panike i straha za život ljudi kupuju osnovne namirnice za život u prevelikim količinama što je rezultat nestabilne potražnje i ponude, kao i najvažnija gospodarska grana turizam koji zbog zabrane kretanja između država rezultira drastično manjom posjećenošću.

Jasno je kako je Hrvatska nestabilna zemlja kad su u pitanju globalne krize i kako uvijek iz njih izlazi kao jedna od pogođenijih zemalja Europske unije. Dokaz je to da je njena uspješna konvergencija trenutačna, a ne održiva. Hrvatsko gospodarstvo raste sa svjetskim trendovima, a ne svojim zaslugama što ju čini vrlo nestabilnom zemljom. Od financijske krize oporavljala se više od 6 godina, a prisutnost se osjeti i danas, no u trenutku kad je Hrvatska "oporavila"

svoju ekonomiju u 2019. godini na zadovoljavajuću razinu, dolazi druga globalna kriza COVID-19. I sa tom krizom opet isti problemi, osim što je ovog puta Hrvatska članica Europske unije pa bi joj to eventualno moglo pomoći da ju prebrodi brže i jednostavnije nego financijsku krizu. Na žalost, zemlja je u takvom stanju da se ne može osloniti samo na sebe kao vodeće zemlje Europske unije.

Prema podacima sa službene stranice Europskog vijeća (2022), Europska unija provodi paket mjera kako bi gospodarski ojačala i postala otpornija na krizu. Točnije, omogućava zemljama članicama sredstva potrebna za oporavak i otpornost, koja trenutno iznose 2364 milijarde eura, zatim pruža privremenu potporu za radnike davanjem zajmova radi očuvanja radnih mjesta, Hrvatske je u ovom paketu mjera dobila potporu od 1 milijarde eura, radi izmjene u proračunu radi rješavanja hitnih pitanja, preusmjeravaju sredstva zemljama kojima je pomoć najpotrebnija.

Prema stranicama Vlade Republike Hrvatske (2021), Hrvatska poduzima pakete mjera kako bi pomogla gospodarstvu tijekom epidemije korona virusa. Počevši sa iznosima potpore Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za očuvanje radnih mjesta u iznosu od 4000 kuna čime se spriječila eksplozija nezaposlenosti i egzistencijalna kriza, poslodavci koji koriste potpore oslobođeni su plaćanja doprinosa. Zatim plaćanje porezne obveze poreza na dodanu vrijednost može se odgoditi, smanjuju se kamatne stope, odobrava pauziranje plaćanja kredita i druge mjere koje je država aktivirala za borbu protiv pandemije, uz pomoć Europske unije.

7. STUPANJ KONVERGENCIJE RH PREMA EU

Ovo poglavlje rada namijenjeno je analizi i istraživanju uspješnosti konvergencije Hrvatske prema Europskoj uniji na temelju indikatora koji pokazuju približuje li se Hrvatska postavljenim standardima ili još uvijek zaostaje za Europskom unijom. Čimbenici kojima se uspoređuje razvoj Hrvatske su kriteriji iz Maastrichta, dakle stopa inflacije, javni dug i deficit te dugoročne kamatne stope. Zatim se država uspoređuje prema gospodarskom i socijalnom razvoju. U tom dijelu su prikazani podaci nezaposlenosti, rizika od siromaštva, izvoz roba i usluga te temeljni pokazatelji BDP prema standardu kupovne moći i prema stopi realnog rasta. Većina podataka izražena je u postocima, dok je ostatak izražen prema indeksu postavljenom od strane Europske unije. Promatrani period istraživačkog dijela rada je od 2017. do 2021. godine, a podaci su preuzeti sa službene stranice Eurostat koji objavljuje statističke podatke i pokazatelje koji omogućuju usporedbu među državama. Tijekom istraživanja Hrvatska se uspoređuje sa prosjekom Europske unije (27 članica) i prosjekom Euro područja (19 članica). Područje eura, koje se također naziva Euro zonom, je ekonomska i monetarna unija (EMU) koja uključuje 19 od 27 država članica Europske unije koje su formalno usvojile euro. Te zemlje uključuju Austriju, Belgiju, Cipar, Estoniju, Finsku, Francusku, Njemačku, Grčku, Irsku, Italiju, Latviju, Litvu, Luksemburg, Maltu, Nizozemsku, Portugal, Slovačku, Sloveniju i Španjolsku. Obzirom da Hrvatska namjerava svoju valutu promijeniti u euro, u grafikonima će se osim EU-27 posebno uspoređivati Euro zona s Hrvatskom.

Zadnji dio istraživanja prikazuje analizu Hrvatske prema indeksu ekonomske slobode. Indeksi se kategoriziraju prema fiskalnoj, poslovnoj, monetarnoj te financijskoj slobodi, kao i slobodi rada, slobodi od korupcije te slobodi trgovine i ulaganja. Podaci za usporedbu sloboda su preuzeti sa stranice „The Global Economy“ koja preuzima podatke iz Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke. Promatrani period za pojedinačne indikatore i zemlje je 2022. godina, a periodični razvoj sloboda promatran je od 2015. do 2017. godine. Za istraživački dio rada putem grafikona korištena je komparativna analiza. To je metoda uspoređivanja dva ili više predmeta proučavanja prema istoj kategoriji, u ovom radu to predstavljaju Hrvatska, EU-27 i Euro zona. Kao rezultat komparativne analize, otkrivaju se prednosti i nedostaci uspoređenih podataka sa svrhom klasifikacije.

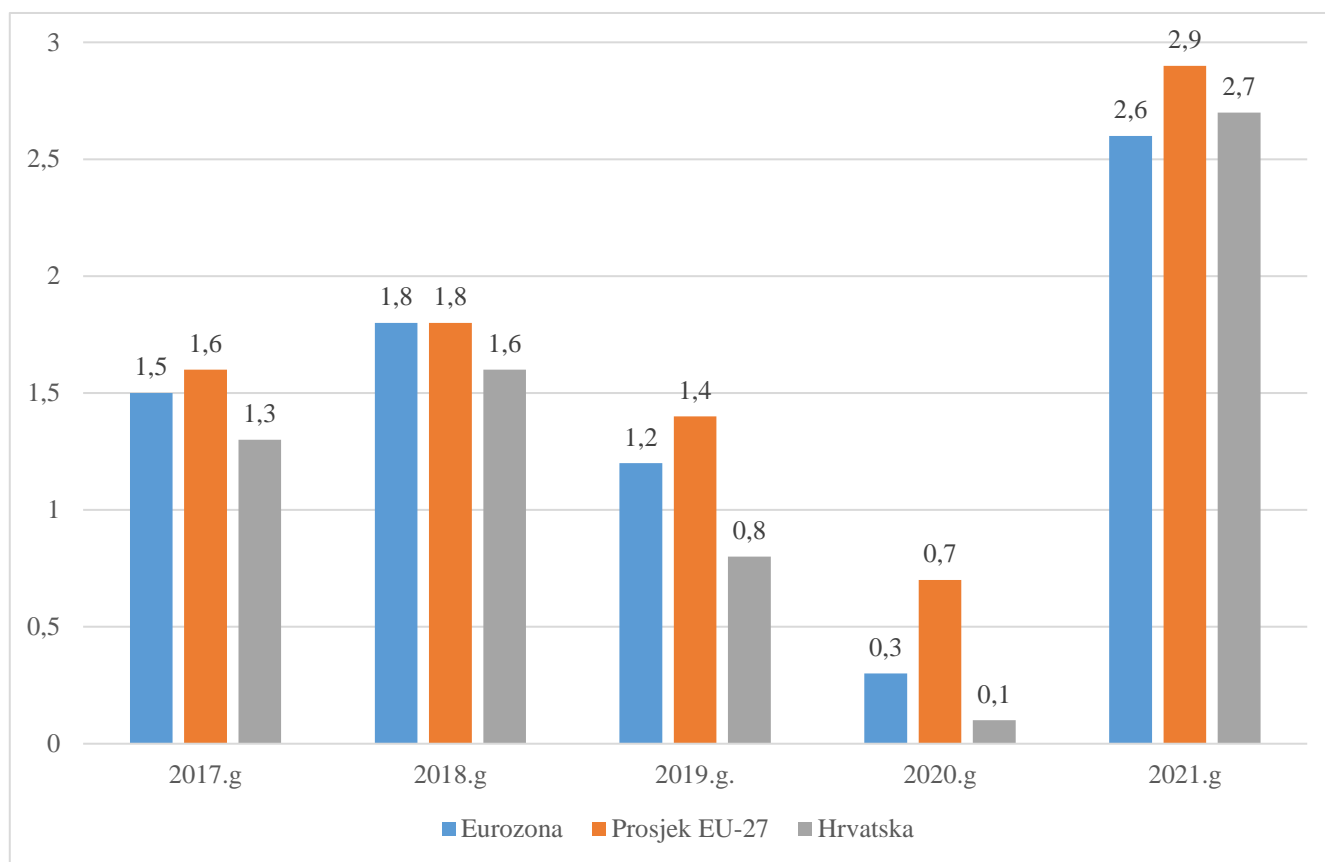
Važno je spomenuti kako je Hrvatska godinu nakon ulaska u Europsku uniju već zabilježila konvergenciju po pitanju nezaposlenosti koja se u 2014. godini smanjila za 2,1% u odnosu na prethodnu 2013. godinu. Prema podacima Europskog ureda za statistiku udjel hrvatskog javnog

duga u BDP-u u 2014. godini od 85 posto bio je na razini prosjeka Europske unije, dok je udjel proračunskog deficita od 5,7 posto bio dvostruko veći od prosjeka Unije. Podaci Hrvatske narodne banke ističu kako je u godini nakon pristupanja, Hrvatska nastavila voditi ekspanzivnu monetarnu politiku održavajući stabilnost tečaja, rezultat tome je uspješno interveniranje na deviznom tečaju, a ključno je za održavanje financijske stabilnosti. Prema Izvješću o konvergenciji iz 2014. godine, godišnja stopa inflacije mjerena HIPC-om početkom 2014. je poprimila manje negativne vrijednosti te je iznosila $-0,1\%$, odnosno $2,2\%$. Unatoč smanjenju, Hrvatska i dalje ima makroekonomsku neravnotežu po pitanju inflacije godinu nakon pristupanja. Dugoročne kamatne stope tijekom referentnog razdoblja od svibnja 2013. do travnja 2014. prosječno su iznosile $4,8\%$, što je ispod referentne vrijednosti od $6,2\%$ za kriterij konvergencije kamatnih stopa, ali za 2% više od prosjeka europodručja. Ukupno gledajući, Hrvatska je već godinu nakon pristupanja zabilježila mali napredak konvergiranja, ali nedostatan obzirom da je u Europsku uniju ušla sa ranjivim i neuravnoteženim gospodarstvom.

7.1. Analiza prema kriterijima iz Maastrichta

Početni dio istraživanja prikazat će podatke prema kriterijima iz Maastrichta koje svaka država treba zadovoljiti kako bi se pridružila euro području. Analiza počinje stopom inflacije koja pokazuje koliki stupanj stabilnosti postiže država, odnosno prikazuje opće razine cijena koje obuhvaća cijelo gospodarstvo tijekom određenog vremenskog razdoblja. Mjeri se stopom inflacije prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena (HICP), koji su osmišljeni za međunarodne usporedbe inflacije potrošačkih cijena. Zatim slijede javni dug i proračunski deficit koji prikazuju iznose koje država pozajmljuje kako bi financirala deficite. Javni dug prikaz je nepodmirenog državnog duga na kraju godine i BDP-a u tekućim tržišnim cijenama izražen u postotcima. Proračunski deficit također je prikazan u postotku BDP-a, on mjeri razliku između gotovinskih ukupnih prihoda i rashoda jedne države. Zadnji kriterij konvergencije su dugoročne kamatne stope koje su u ovom radu mjerene stopom prinosa na obveznice kao aritmetička sredina za koje je raspoloživ HICP.

Grafikon 1 . Inflacija – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

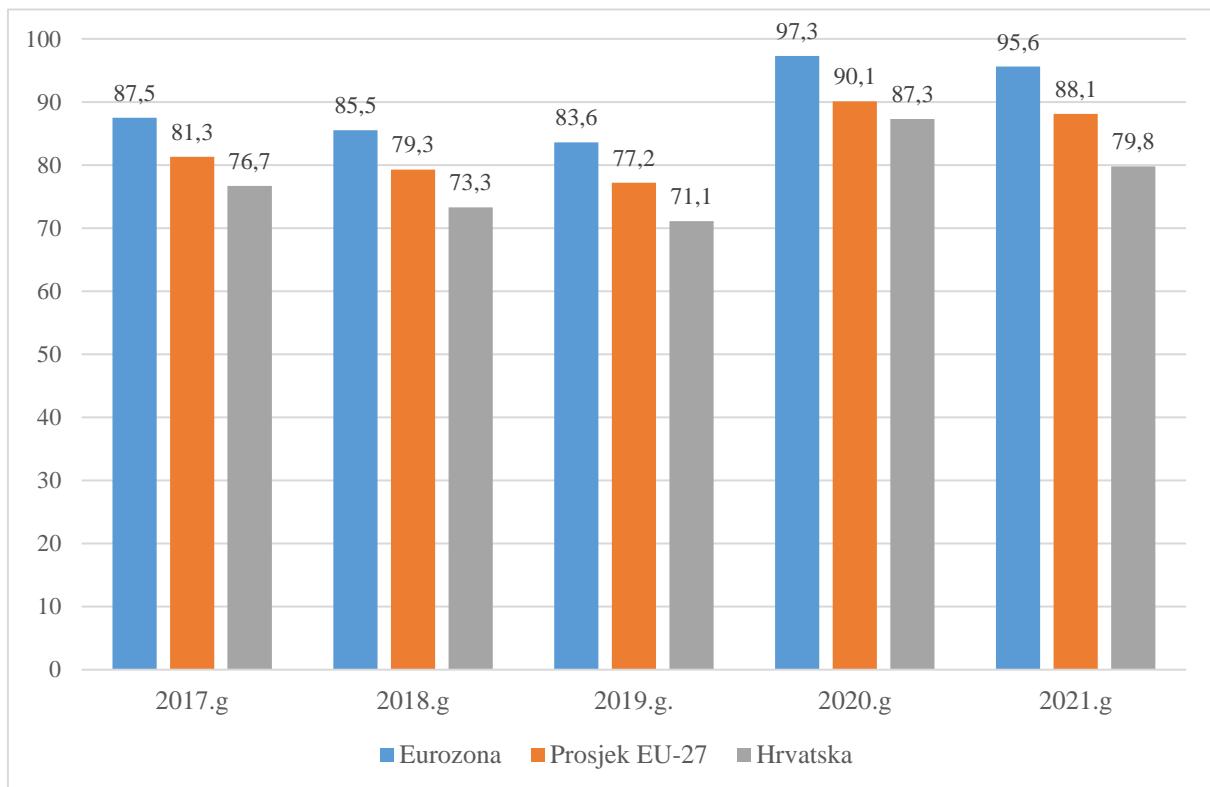
Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu inflacije u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Stopa inflacije treba biti ispod 1,5% kako bi zadovoljavala kriterije konvergencije pa će se na temelju tog postotka analizirati grafikon. U 2017. godini Hrvatska broji 1,3% što znači da zadovoljava kriterij i ima relativno stabilnu razinu cijena. Euro zona je na samoj granici sa iznosom od 1,5%, dok EU-27 broji 1,6% što Hrvatsku u prosjeku stavlja u povoljniju poziciju od prosjeka Europske unije. 2018. godina bilježi porast inflacije u sve tri kategorije, Hrvatska bilježi porast za 0,3% od 2017. godine te iznosi 1,6% čime odlazi iznad dozvoljenog prosjeka za 0,1% prema kriteriju konvergencije. Isto tako Euro zona i EU-27 rastu za 0,3% više od prethodne godine te iznose 1,8%.. Hrvatska unatoč povećanju i očiglednoj nestabilnosti 2018. godine i dalje zadržava prednost nad Europskom unijom. 2019. godine stopa inflacije generalno pada u sve tri kategorije, Hrvatska bilježi stopu od 0,8, Euro zona 1,2, a EU-27 1,4. Hrvatska u ovom trenutku stoji najstabilnije od 2017. godine. U 2020. godini prosječna stopa inflacije u Hrvatskoj iznosila je oko 0,11 posto u odnosu na prethodnu godinu. To znači da su i cijene proizvoda i usluga početkom 2021. bile manje u odnosu na isto razdoblje 2020. godine. Euro zona bilježi 0,3%,

dok EU-27 bilježi 0,7% inflacije. 2020. godina bilježi rekordan pad u cijeloj Europskoj uniji, usporedno sa 2018. godinom bilježi pad za više od 1,4% u sve tri kategorije. Hrvatska u ovom trenutku stoji stabilno i udovoljava kriterije stabilnosti cijena. No, posljedice COVID-19 pandemije na veliko se osjete u 2021. godini. Porast inflacije prisutan je i na globalnoj razini zbog tržišnih poremećaja i zatvaranja gospodarstva. Hrvatska sa 0,11% raste na 2,7%, što je porast za gotovo 2,6%. EU-27 i Euro zona doživljavaju isti porast sa 2,6% i 2,9%.

Inflacija potrošačkih cijena potkraj 2021. godine znatno se povećala uslijed globalnih čimbenika, a i dijelom zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta što je građanima bilo osobito vidljivo na računima za gorivo i prehrambene proizvode. Također, otvaranje gospodarstva nakon prvog pandemijskog vala dovodi do povećanja cijena energenata zbog oporavka globalne potražnje i nekontrolirane kupnje proizvoda. Predviđa se kako će 2022. godina biti rekordna stopa inflacije koja će se približiti čak 7%. Uz COVID-19 od kojeg se gospodarstvo neće još dugo oporaviti, kreće rat u Ukrajini koji će uvelike utjecati na rast inflacije i cijelo gospodarstvo Europske unije, a i Hrvatske. Takav rast stope inflacije nije viđen od financijske krize 2009. godine.

Grafikon 2. Javni dug – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

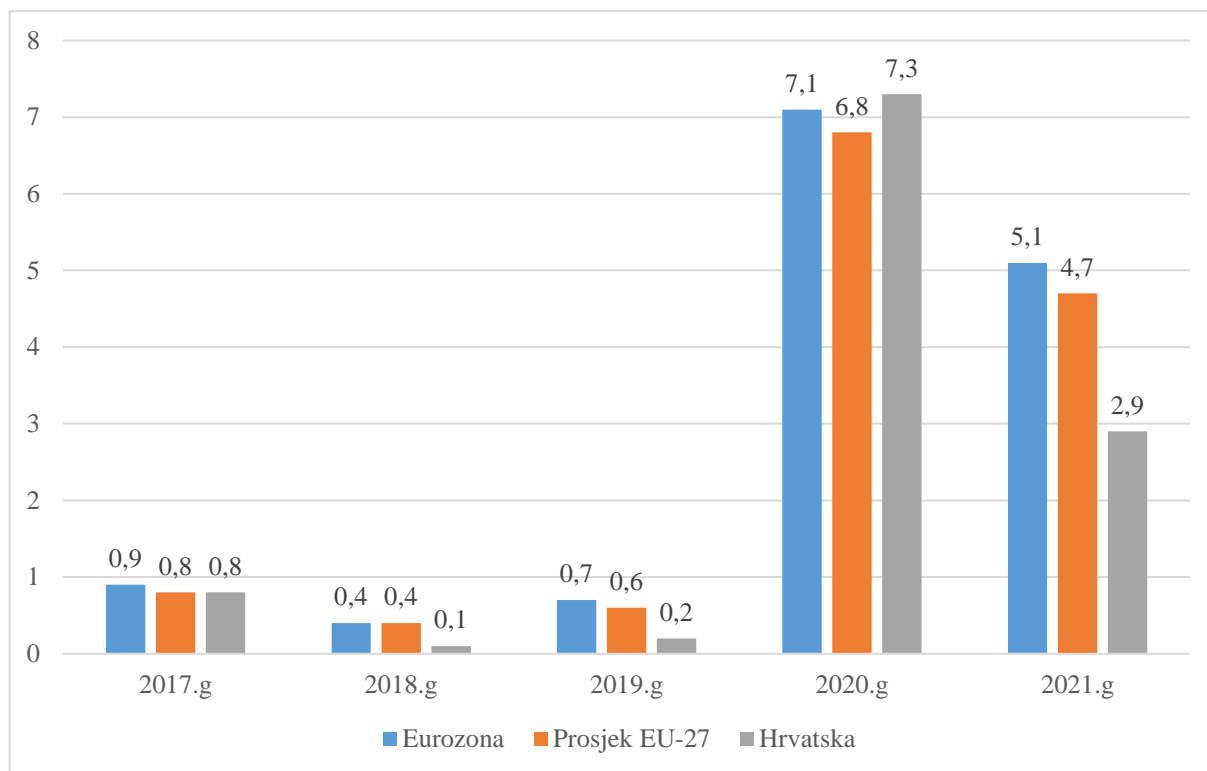

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat,2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu javnog duga u BDP-u, u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Javni dug treba iznositi manje od 60% kako bi zadovoljio kriterij konvergencije, na prvi pogled djeluje kao da Hrvatska uopće ne ispunjava kriterij javnog duga, no treba se uzeti u obzir i činjenicu da se kriterij može ispuniti i ako dolazi do smanjenja omjera u dovoljnoj mjeri te se on približava referentnoj vrijednosti zadovoljavajućim tempom kako i treba biti prema pravilu o Proceduri za suzbijanje prekomjernog proračunskog manjka (1/20 razlike između trenutnog udjela u BDP-u (79,7%) i referentne vrijednosti od 60% BDP-a = 0,985) 2017. godine javni dug Hrvatske iznosi 76,7% što iznosi oko 43,3 milijardi eura. Hrvatska kriterij prema 60% ne zadovoljava, ali zadovoljava u odnosu na prethodnu godinu zbog smanjenja proračunskog manjka. Euro zona bilježi još veći dug od 87,5% što je uspoređujući sa Hrvatskom mnogo više u prosjeku. Prosjek zemalja članica u javnom dugu izraženom u BPD-u iznosi 81,3% što je za 4,6% više od Hrvatske. Udio javnog duga u sljedećoj, 2018. godini smanjen je u sve tri promatrajuće kategorije. U Hrvatskoj iznosi 73,3% što bilježi smanjenje od 3,4% od prethodne godine, u eurima je to 38,6 milijardi eura što je smanjenje od 5 milijardi eura od prethodne godine. Euro zona i EU-27 bilježe smanjenje duga od 2% u 2018. godini. Zatim i 2019. godina opet bilježi smanjenje, Hrvatska bilježi 71,1% što je 2,2% manje od prethodne godine, Euro zona iznosi 83,6% što je za 2% manje od prethodne godine. EU-27 iznosi 77,2 te također bilježi smanjenje od 2,1%. 2020. godina bilježi veliki porast javnog duga. Hrvatskoj je dug sa 71,1 povećan na 87,3% što rezultira povećanjem za čak 16,2% BDP-a. Euro zona bilježi rast za 13,7% dok EU-27 za 12,9%. Europska unija 2020. godine doživljava najvišu razinu duga u iznosu od 120 milijuna eura. Snažan rast javnog duga u 2020. godini rezultat je odgovora na krizu uzrokovanu pandemijom COVID-19 koja je uslijed zatvaranja velikog dijela gospodarskih djelatnosti smanjila proračunske prihode i time povećala državne potrebe za financiranjem proračunskog manjka. U 2021. godini prema stranicama Hrvatske narodne banke, Hrvatski javni dug iznosio je 45,7 milijuna eura, od 2020. godine porastao je za 4,144 milijuna. Taj iznos znači da je dug u 2021. godini dosegao 79,8% hrvatskog BDP-a, što je pad od 7,5 postotnih bodova u odnosu na 2020., kada je iznosio 87,3%. BDP-a. Euro zona i EU-27 bilježe manje smanjenje nego Hrvatska, ali se kreću u dobrom smjeru. Euro zona bilježi pad na 95,6%, a EU-27 na 88,1%. Unatoč poboljšanju situacije u 2021. godini, javni dug tijekom promatranog perioda bilježi rast od 3,1% za Hrvatsku, 8,1% za Euro zonu i 6,8% za EU-27.

Unatoč lošim pokazateljima, gospodarska aktivnost u 2021. godini se uspješno oporavlja od pandemije.

Grafikon 3. Proračunski deficit – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

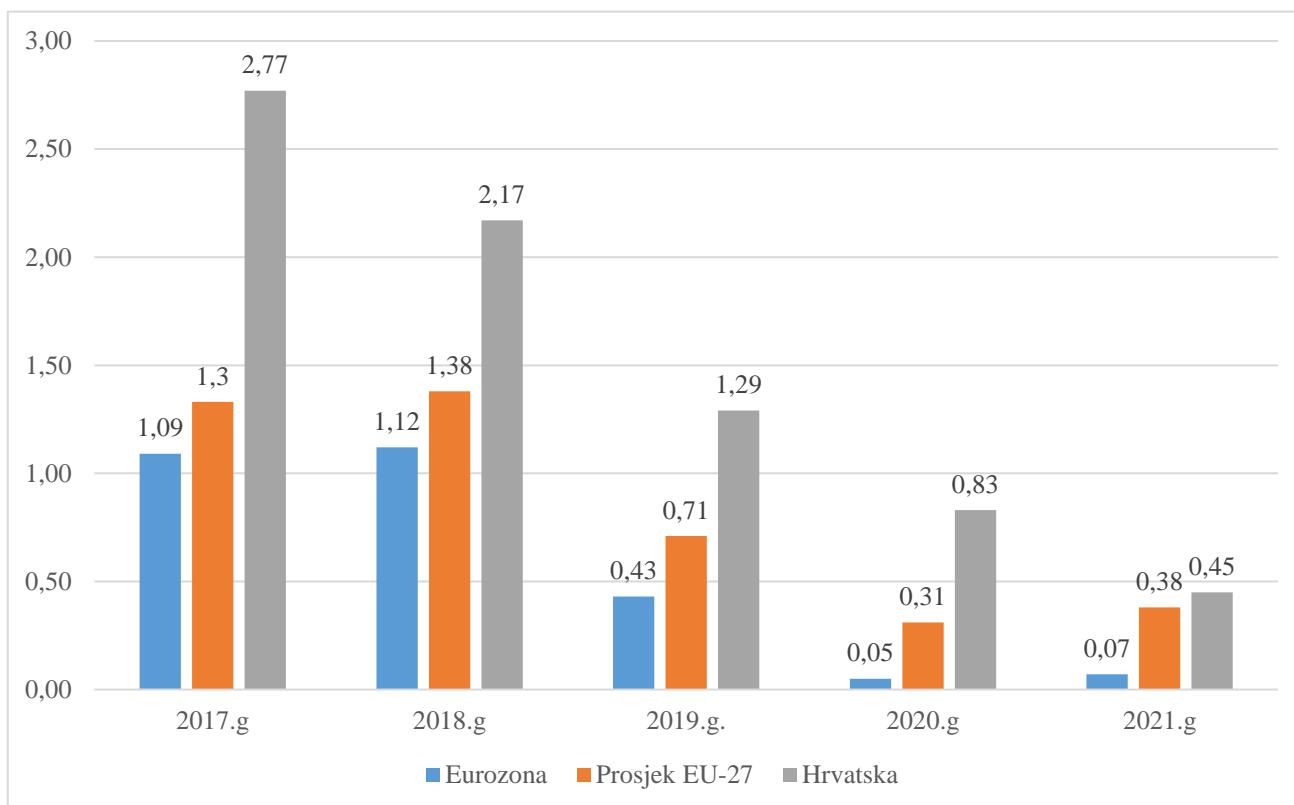

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat,2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu proračunskog deficita u BDP-u, u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Prema kriteriju iz Maastrichta proračunski deficit treba biti ispod 3% pa će se na temelju toga analizirati podaci iz grafikona. 2017. godina bilježi povoljnu i ujednačenu situaciju u Europskoj uniji, pa tako Euro zona broji 0,9% suficita izraženog u BDP-u, a prosjek EU-27 i Hrvatska bilježe 0,8%. Zbog povećanja prihoda i smanjenje rashoda u 2017. godini u Hrvatskoj je opća država prvi puta ostvarila suficit odnosno višak prihoda u odnosu na rashode za 2,75 milijardi kuna, što predstavlja suficit od 0,8% BDP-a. U 2018. godini Hrvatska bilježi suficit konsolidiranog proračuna opće države od 758 milijuna kuna, što je 0,1% BDP-a, smanjenje od 0,7% u odnosu na prethodnu godinu. Višak koji Hrvatska bilježi u ove dvije godine rezultat je pozitivnih gospodarskih kretanja te povećanim poreznim приходima. U 2018. godini, državni deficit Euro zone i EU-27 smanjili su se u relativnom smislu u usporedbi s 2017. godinom. U Euro zoni omjer državnog deficita i BDP-a pao je s 0,9% u 2017. na 0,4%, a u EU28 s 0,8% na 0,4%. Zatim slijedi 2019. godina koja bilježi porast deficita u odnosu na prošlu godinu. U Hrvatskoj

je to porast za 1%, u Euro zoni za 3%, a prosjek članica Europske unije za 2%. 2020. godina bilježi katastrofalne rezultate uzrokovane pandemijom koja vlada svijetom te u kontekstu mjera koje su poduzete vezane za borbu protiv COVID-a. U Euro zoni je omjer državnog deficita i BDP-a porastao s 0,7% u 2019. godini na 7,1% u 2020. godini, a u EU s 0,6% na 6,8%. U Hrvatskoj je zabilježen rast sa 0,2% na 7,3%. Nakon tri godine suficita, manjak u proračunu konsolidirane opće države u 2020. godini iznosio je 27,5 milijardi kuna. Na razini EU-a proračunski manjak u udjelu u BDP-u 2021. godine je bio 4,7%, što bi značilo smanjenje od 1,9% u odnosu na 2020. godinu, odnosno prvu godinu pandemije. Na razini Euro zone iznosio je 5,1%, što bi bilo 2% niže nego 2020. godine. U Hrvatskoj je manjak u proračunu konsolidirane opće države, izražen kao udio u BDP-u, 2021. godine iznosio 12,4 milijarde kuna, što je odgovaralo 2,9%. U 2020. iznosio je 27,7 milijardi kuna, što je odgovaralo 7,3% BDP-a. Podaci za 2021. godinu odražavaju oporavak od gospodarske krize uzrokovane pandemijom. Hrvatska podacima iz 2021. godine ispunjava kriterij konvergencije, iako je zbog pandemije ove godine EU je suspendirala propise prema kojima proračunski manjak članica izražen u udjelu u BDP-u ne bi trebao biti veći od 3%. To potvrđuje da će Hrvatska u nadolazećem razdoblju ispuniti kriterije fiskalne konvergencije za ulazak u euro područje.

Grafikon 4. Dugoročne kamatne stope – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu prinosa na obveznice u BDP-u, u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Propisano je da prinos na dugoročne državne obveznice ne smije premašivati vrijednost koja je jednaka prosjeku prinosa na obveznice triju država članica koje bilježe najbolja ostvarenja u iznosu od 2%. U 2017. godini stopa prinosa na obveznice u Hrvatskoj iznosi 2,77%, u Euro zoni je iste godine zabilježeno 1,09%, a prosjek članica EU-27 ima 1,3% prinosa na državne obveznice. Hrvatska je iznad prosjeka i ne odgovara traženim kriterijima. Članice koje pripadaju euro području imaju naj stabilniju stopu. 2018. godina bilježi smanjenje za Hrvatsku sa 2,77 na 2,17% što je blagi pomak za Hrvatsku, dok Euro zona i EU-27 bilježe porast za 0,03 i 0,08%. Hrvatska i dalje ne zadovoljava referentnu vrijednost postavljenu kao kriterij konvergencije. U 2019. godini bilježi se veliko smanjenje stopa prinosa na dugoročne obveznice čime u Hrvatskoj pada ispod 2% te iznose 1,29% što je za 0,88% manje. Isto tako se događa u Euro zoni i EU-27 koje bilježe niskih 0,43% i 0,71%. 2020. godina donosi još bolje rezultate, Hrvatska sada ima 0,83%, Euro područje niskih 0,05%, a EU-27 0,31%. Dugoročne kamatne stope iz promatranih godina bilježe kontinuirano i stabilno smanjenje, kako za Europsku uniju tako i za Hrvatsku koja ih prati. Posljednja, 2021. također bilježi smanjenje za Hrvatsku koja sada bilježi 0,45%. Euro zona i prosjek članica Europske unije bilježe mali porast od 0,07 i 0,02%. Promatrajući kretanje prinosa na dugoročne obveznice Hrvatska je u razdoblju od 4 godine imala kontinuirano smanjenje u ukupnom iznosu od 2,32% od 2017. do 2022. godine čime zadovoljava referentnu vrijednost postavljenu kao konvergencijski kriterij.

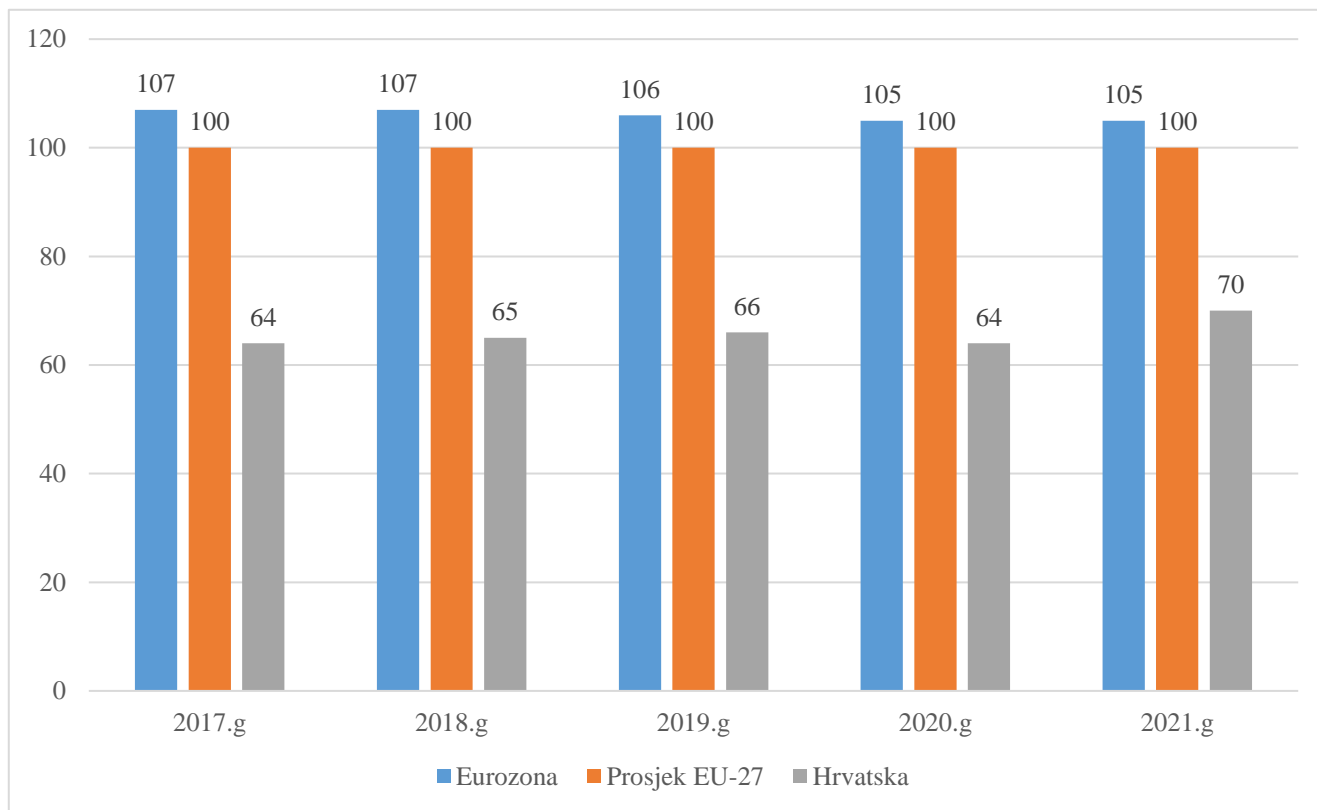
Zaključno prema provedenoj analizi, Hrvatska je zadovoljavala sve kriterije do pojave pandemije uzrokovane COVID-19 virusom. Sa pojavom pandemije, neki od kriterija su suspendirani zbog novonastale situacije koja je pridonijela neuravnoteženim makroekonomskim kretanjima. Ako izuzmemo tu situaciju, u kojoj su se osim Hrvatske našle i ostale članice Europske unije kao i cijeli svijet, Hrvatska je na dobrom koraku da ispuni kriterije iz Maastrichta i pridruži se euro području. Plan je da Hrvatska uvede euro sa dolaskom 2023. godine što će se na temelju analize vrlo vjerojatno i dogoditi.

7.2. Analiza prema socijalnom i gospodarskom razvoju

U nastavku istraživanja Hrvatska se analizira prema gospodarskom i socijalnom razvoju. Uspješno gospodarstvo temeljnica je svake države kako bi funkcionirala na ispravan način. Veliku ulogu u gospodarskom i socijalnom razvoju ima stanovništvo svake pojedine zemlje. Utjecaj stanovništva na socijalni, društveni i gospodarski razvoj može se promatrati sa mnogo različitih aspekata, za potrebe ove analize glavna mjera za gospodarsku aktivnost uzima se BDP *per capita PPS*. Odnosno, indeks volumena BDP-a po glavi stanovnika prema standardima kupovne moći (PPS) koji se izražava u odnosu na prosjek Europske unije postavljen na 100. Zatim slijedi stopa realnog rasta BDP-a, koja predstavlja snagu i veličinu određenog gospodarstva, a njegova visina u relaciji sa brojem stanovnika države prikazuje razinu razvijenosti zemlje. Provođi se i analiza prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena ili HICP, on predstavlja promjenu tijekom vremena u cijenama potrošačkih dobara i usluga. Ovaj indikator je usklađen i pouzdan jer sve zemlje Europske unije slijede istu metodologiju. Prikazuje ocjenu kriterija inflacijske konvergencije, a u ovom grafu prikazani su podaci stope rasta izračunate iz svih objavljenih razina indeksa zajedno. Uspješnost međunarodne trgovine ima veliki utjecaj na razinu gospodarstva zemlje, stoga je sljedeći indikator kojim će se Hrvatska usporediti sa zemljama EU izvoz roba i usluga izražen u postotku i podijeljen s BDP-om u tekućim cijenama.

Kao usporedbu socijalnog razvoja koristi se stopa nezaposlenosti. Stope nezaposlenosti predstavljaju nezaposlene osobe kao postotak radne snage, odnosno ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih osoba. Nezaposlene osobe su osobe u dobi između 15 i 74 godine. Nakon nezaposlenosti slijedi stopa rizika od siromaštva koja mjeri udio ljudi s raspoloživim dohotkom ispod praga rizika od siromaštva. Prag je postavljen na 60% nacionalnog srednje raspoloživog dohotka Europske unije.

Grafikon 5. BDP prema standardu kupovne moći (PSS) – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

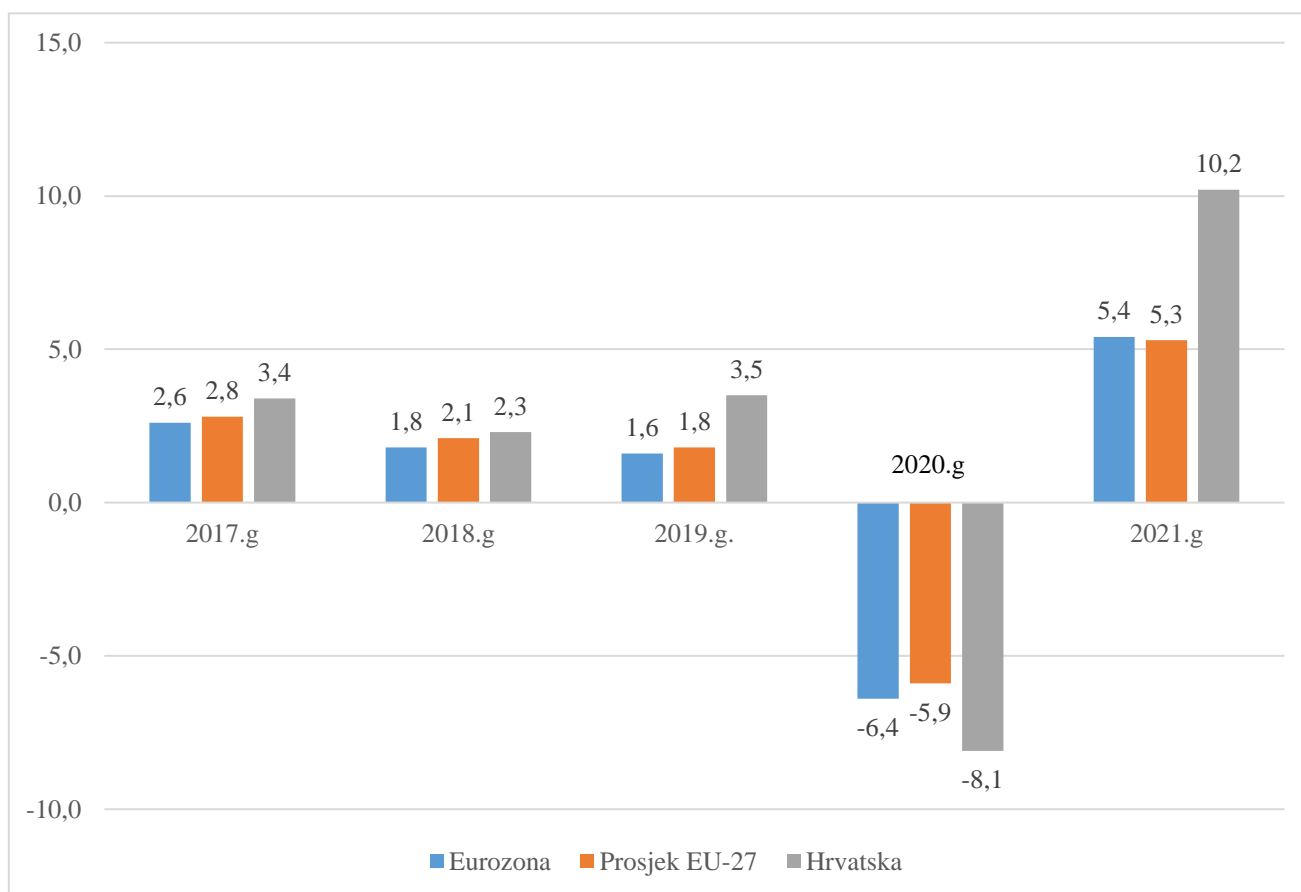

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat,2022.

Prethodni grafikon prikazuje BDP prema PSS u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Indeks koji je postavljen od strane Europske unije je 100. Ukoliko je indeks zemlje veći od 100, razina BDP-a po glavi stanovnika ove zemlje je viša od EU prosjek i obrnuto. Stoga će se u ovom grafikonu uspoređivati Euro zona i Hrvatska, obzirom da je Prosjek EU-27 već postavljen na 100. Prva, 2017. godina prikazuje kako zemlje članice koje imaju euro za valutu bilježe indeks 107, dok Hrvatska bilježi niskih 64. Znači da Hrvatsko gospodarska aktivnost daleko zaostaje za aktivnostima koje broje članice Euro zone. U 2018. godini Hrvatska svoj indeks podiže za jedan bod, dok Euro zona ostaje na istom. Pomak Hrvatske vidljiv je i 2019. godine u istoj vrijednosti kao i prethodne godine. Euro zona svoj indeks smanjuje sa 107 na 106 indeksnih bodova. Da se zaključiti kako Hrvatska iz godine u godinu bilježi bolju proizvodnju u zemlji, odnosno napreduje što je svakako pozitivna za gospodarski razvoj. No, 2020. godina pokazuje najgore rezultate kao u svim analizama ovog rada. Utjecaj na to ima COVID-19 virus koji je svaku zemlju stavio u izvanredno stanje te zatvorio gotovo cijelo gospodarstvo na određeno vrijeme. Hrvatska u tom vremenu bilježi smanjenje za 2 indeksna boda u odnosu na 2019.

godinu, a zemlje Euro zone bilježe smanjenje od jednog boda, ali i dalje su iznad standarda Europske unije sa iznosom od 105. Hrvatska je u 2021. bilježila BDP po stanovniku, mjeren standardom kupovne moći, za 30 indeksnih bodova manje od prosjeka u EU. To znači da je smanjila zaostatak za prosjekom u odnosu na 2020. kada je BDP po stanovniku bio 36 indeksnih bodova niži od europskog prosjeka. Prosjek Euro zone ostaje isti kao 2020. godine i ne bilježi napredak. Zaključno ovim grafikonom Hrvatska u periodu od pet promatranih godina bilježi razvoj svoje gospodarske aktivnosti za 6 bodova, čija brojka bi vjerojatno bila još veća da se u svijetu nije pojavila pandemija.

Grafikon 6. Rast realnog BDP-a – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)

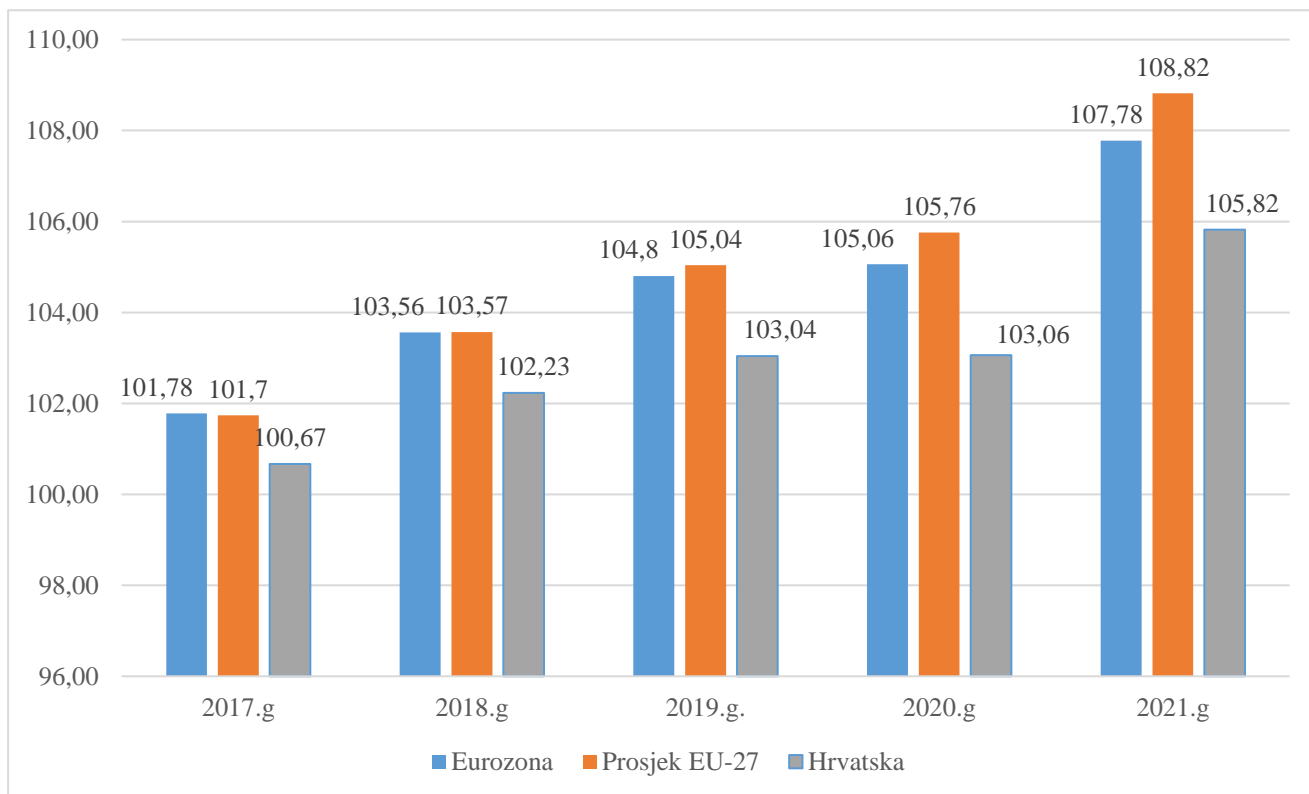

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat,2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu rasta realnog BDP-a u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Izračun godišnje stope rasta BDP-a omogućuje usporedbu dinamike gospodarskog razvoja između gospodarstva različitih veličina tijekom vremena. Za mjerenje se koristi BDP u tekućim cijenama koji se vrednuje u cijenama prethodne godine. U 2017. godini Hrvatska bilježi 3,4% rast realnog BDP-

a, Euro zona bilježi 2,6%, a EU-27 2,8%. Hrvatska time pokazuje bolje rezultate nego zemlje članice Eura i dokazuje svoju gospodarsku snagu. 2018. godina bilježi pad Hrvatske za 1,1 te iznosi 2,3%. Euro zona također bilježi pad od 0,8 te sada iznosi 1,8%, kao i EU-27 koja iznosi 2,1% za 0,7 manje nego prethodne godine. Sljedeća, 2019. godina prikazuje oporavak BDP-a Hrvatske za 1,2 čime sada iznosi 3,5%. Hrvatska u 2019. pokazuje stabilniju makroekonomsku situaciju nego EU-27 i Euro zona koje opet bilježe pad od 0,2 i 0,3%. 2020. godina donosi katastrofalne brojke i negativne stope rasta koji su nastali utjecajem pandemije. Prema sastavnicama BDP-a pad je zabilježen u većini kategorija, osim bruto investicija u fiksni kapital i državne potrošnje koje su s pozitivnim stopama rasta ublažile negativna kretanja. Najviši pad vrijednosti BDP-a dogodio se u područjima trgovine na veliko i malo, ugostiteljskim djelatnostima, prijevozima koji su bili onemogućeni te skladištenju. Hrvatska u 2020. bilježi veliki pad te iznosi -8,1% što potvrđuje činjenicu kako je nestabilno reagirala na pandemiju. Prosjek EU-27 bilježi manji pad za 2,2% od Hrvatske te iznosi -5,9%. Pad realnog BDP-a u Euro zoni iznosi -6,4%. Činjenica je da je Hrvatska među najpogođenijom državom u EU te da će joj trebati barem dvije do tri godine da dosegne razinu iz 2019. godine. Godina nakon katastrofe uzrokovane pandemijom, 2021. godine donosi rast realnog BDP-a jer se države generalno uče nositi sa posljedicama, pojavljuju ju se cjepiva, gospodarstvo se polako vraća u normalnije stanje. Hrvatska u 2021. godini bilježi ostvareni rast ekonomske aktivnosti od 10,2%. Ovakva velika razlika rasta BDP-a posljedica je gotovo zatvorenog gospodarstva u 2020. godini. Najveći rast predvođen je rastom domaće potražnje i osobne potrošnje. Isto tako, inozemna potražnja je također zabilježila pozitivan doprinos. Također, rezultat snažnijeg rasta izvoza usluga i roba u odnosu na očekivanja Hrvatskoj donosi ovakav rezultat. Euro zona bilježi rast od 5,4%, a EU-27 od 5,3%. Ovakvi rezultati su kontrolirani i stabilni u odnosu na pandemijsku situaciju. Hrvatska je ovim promjenama realnog rasta BDP-a zapravo pokazala svoju relativnu nestabilnost, posebno 2020. godine kada je zabilježila ogroman pad, čak za 3% veći od prosjeka članica Europske unije.

Grafikon 7. HCIP- sve stavke – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)

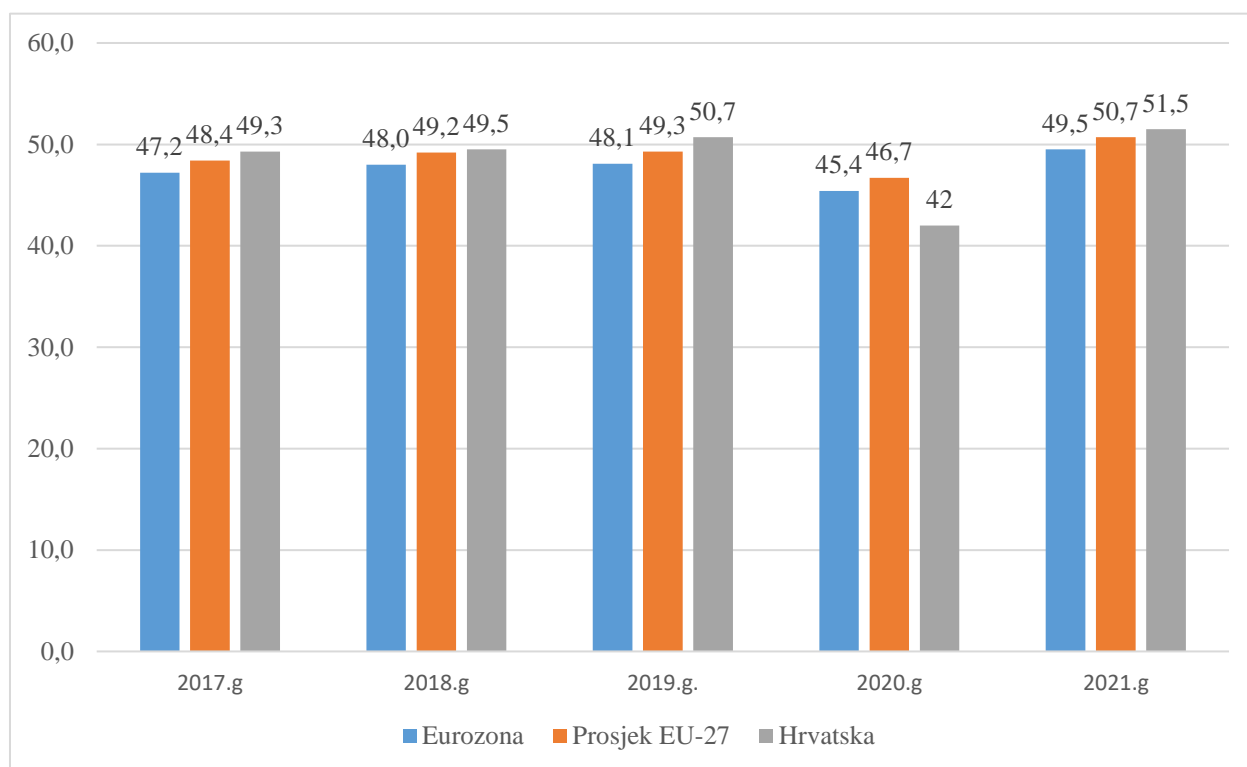

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje harmonizirani indeks potrošačkih cijena u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Predstavljaju mjere promjene tijekom vremena u cijenama potrošačkih dobara i usluga koje nabavljaju kućanstva. Obrazovanje, hrana, zdravlje, energija, prijevoz, odjeća, stanovanje i drugi indikatori objavljuju se svake godine za svaku državu. U ovom grafikonu prikazan je HICP svih razina zajedno, Europska unija je odredila zajedničku referentnu vrijednost jednako 100. U 2017. godini Hrvatska bilježi 100,67 indeksnih bodova čime je iznad postavljenog standarda. Euro zona bilježi 101,78 što je za 1,11 indeksni bod više od Hrvatske. EU-27 bilježi 101,7, također više od Hrvatske, ali u malim količinama. U 2018. godini Hrvatska bilježi rast izdataka u kućanstvima na gospodarskim područjima, HICP raste za 1,56 indeksni i sada iznosi 102,23. Isto povećanje vidljivo je u Euro području koje iznosi 103,56 što je za 1,78 više od prethodne godine. Prosjek zemalja Europske unije iznosi 103,57 za 2018. godinu, a prethodne je iznosi za 1,87 boda manje. Hrvatska ove godine bilježi najmanji porast. 2019. godina također bilježi kontinuirani rast potrošačkih cijena. U Hrvatskoj iznosi 103,34, Euro zona bilježi 105,04, a EU-27 broji 104,8 indeksnih bodova. Vidljivo je kako su izdaci diljem cijele Europske unije

iz godinu u godinu veći što je rezultat veće osobne potrošnje ali i poskupljenja proizvoda. 2020. godina, koja je zapamćena po pandemiji i zatvaranju mnogobrojnih poduzeća, opet bilježi porast. Hrvatska bilježi 103,06 što je porast za samo 0,2 indeksna boda. Rezultat su tome poskupljenja proizvoda i roba unatoč privremenom zatvaranju trgovina, restorana, kafića i ostalih uslužnih djelatnosti. Euro zona raste na 105,06, a EU-27 na 105,76 što je u odnosu na prošlu godinu povećanje za 0,8 i 0,72 indeksna boda. Hrvatska ove godine bilježi najmanje povećanje potrošačkih cijena. Zatim dolazi 2021. godina, u kojoj se otvaraju poduzeća, trgovine i kafići koji su godinu prije bili zatvoreni zbog virusa. Slijedom toga dolazi do velikih poskupljenja koji su opet rezultat velike potrošnje i nekontrolirane kupnje u strahu od nestanka. Time Hrvatska bilježi porast HICP indeksa za 2,76 i iznosi 105,82 indeksna boda, Euro zona bilježi rast od 2,72 boda. Zemlje Europske unije bilježe veće izdatke za čak 3,06 indeksna boda. Izdaci u ovoj godini za stanovništvo Europske unije bit će zamijećeno na osnovnoj potrošnji. Cijena plina i goriva narasla je za 30%, a očekuje se još veći rast. Cijene prehrambenih proizvoda rastu zbog prevelike potražnje i mogućih nestašica.

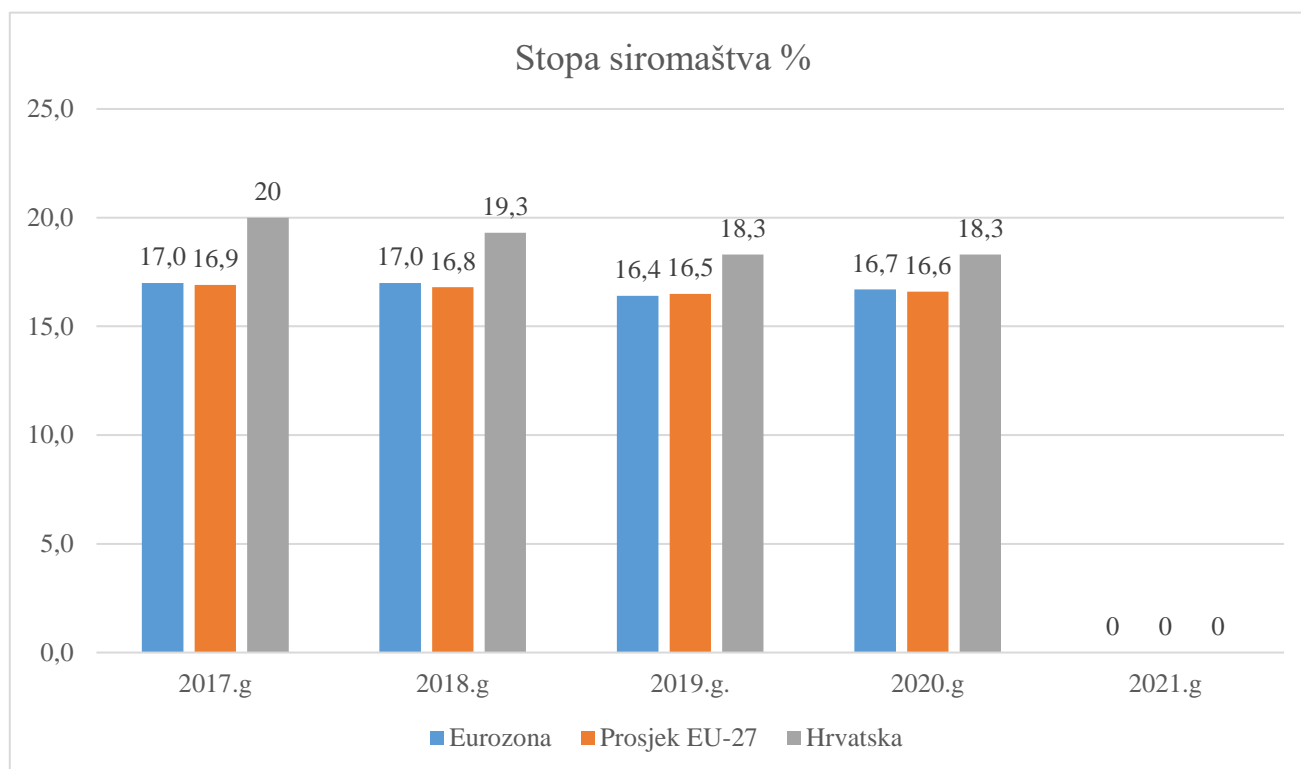
Grafikon 8. Izvoz roba i usluga – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat,2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu izvoza dobara i usluga u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. U grafikonu je prikazana vrijednost izvoza podijeljena s BDP-om u tekućim cijenama. Izvoz je bitan makroekonomski pokazatelj za Hrvatsku zbog financijskih i ostalih ograničenja domaćeg tržišta. Izvozno orijentirana ekonomija maloj zemlji može pružiti dugoročno održiv rast. Osim toga, rastom izvoza raste i BDP te je oporavak u izvoznim zemljama brži i jednostavniji proces. U 2017. godini Hrvatska prednjači sa izvozom od 49,3% u BDP-u, Euro zona 47,2, a EU-27 48,4. U 2018. godini izvoz u Hrvatskoj raste na 49,5%, U Euro zoni na 48%, što je u oba slučaja za 0,2% više od prethodne godine. Prosjek EU bilježi veći rast od 0,8 te iznosi 49,2. 2019. godina opet bilježi porast, Hrvatska sada ima 50,7% izvoza u BDP-u, Euro zona 48,1, a EU-27 49,3. Hrvatska bilježi najveće povećanje od 1,3%. Ovakvi pokazatelji govore kako Hrvatski konvergencijski program znatno napreduje. U 2020. godini dolazi nagli pad izvoza diljem svijeta, uzrok tomu, kao u svim analizama ovog rada je COVID-19. Hrvatska pada na 42% što je za 7,3% manje u odnosu na 2019. godinu. Rezultat je tome zatvaranje granica i poduzeća diljem svijeta. Ipak, Euro zone te godine bilježi smanjenje od 2,7%, što je duplo manje nego u Hrvatskoj. EU-27 iznosi 46,7. Hrvatska ove godine bilježi najgoru gospodarsku aktivnost u promatranim godinama. 2021. godina donosi bolje rezultate, Hrvatska sada ima 51,5% izvoza, Euro zona 49,5, a Europska unije prosječno 50,7% u BDP-u. Ovakav znatni porast rezultat je velike potražnje koje se događaju nakon prvog pandemijskog vala. Vrijednost hrvatskog robnog izvoza ostvarenog tijekom 2021. godine iznosila je oko 140 milijarde kuna, što je velika razlika u odnosu na 2020. godinu koja je iznosila oko 108 milijardi kuna. U promatranom periodu od pet godina izvoz u Hrvatskoj je porastao 1,2%.

Grafikon 9. Siromaštvo – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)

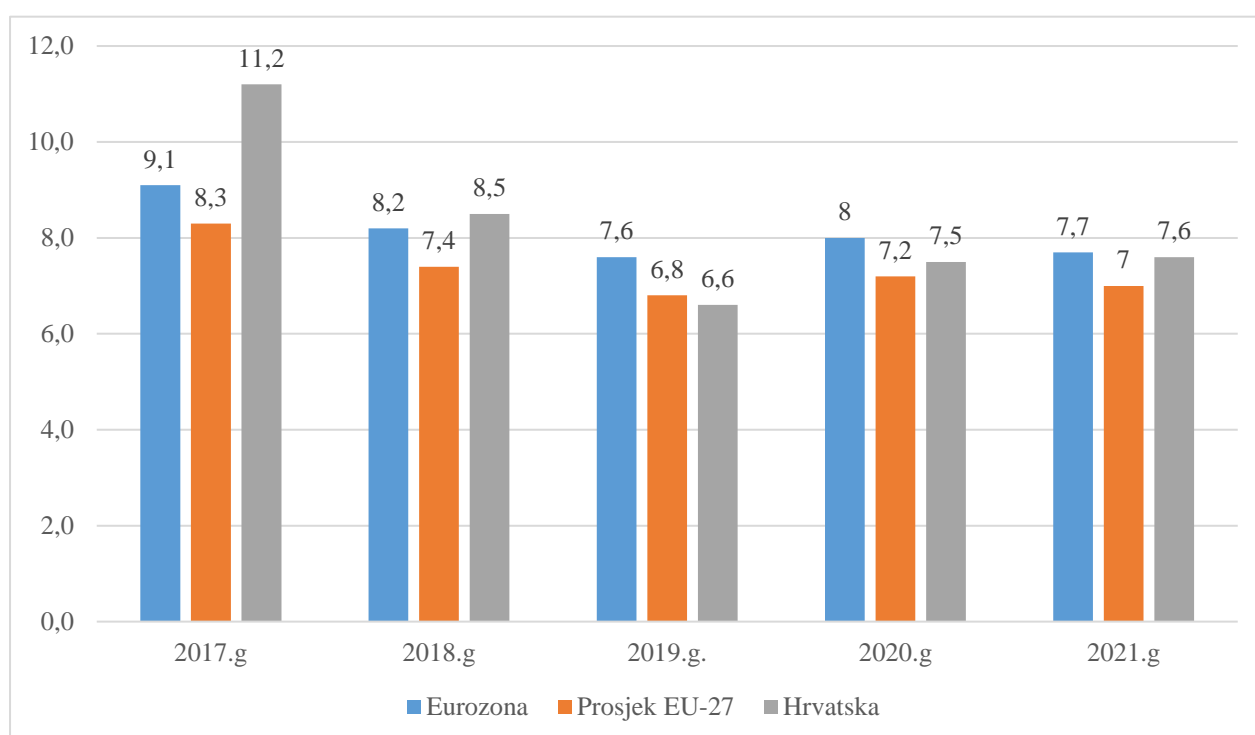

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje rizik od siromaštva u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti cilj je strategije Europske unije i same konvergencije. Naglasak smanjena rizika od siromaštva je na mladima, osobama sa invaliditetom te umirovljenicima. U 2017. godini Hrvatska broji čak 20% siromaštva dok zemlje Euro zone bilježe za 3% manje od Hrvatske i iznose 17%. Prosjek Europske unije je 16,9%. Hrvatska ima relativno velik rizik siromaštva obzirom na mali broj stanovnika. Nešto bolja situacija nastupa u 2018. godini gdje se rizik od siromaštva smanjuje na 19,3%, dok u Euro zoni i EU-27 ostaje isti kao prethodne godine. 2019. godina donosi još jedno smanjenje rizika od siromaštva u Hrvatskoj sa iznosom od 18,3% što je smanjenje za 1%. Euro zona bilježi 16,4%, 1,9% u prosjeku manji rizik od onog kojeg Hrvatska ima unatoč smanjenju rizika. EU-27 u prosjeku ima manje rizika od siromaštva za 1,8% nego Hrvatske 2019. godine. Unatoč kontinuiranom smanjenju. Hrvatska je još uvijek zemlja sa mnogo siromašnih stanovnika koji imaju veliki postotak zaduženosti. Čak 5% od njih 18,3 spadaju i zaposleni ljudi, što se veže za rast inflacije i relativno niske plaće. 2020. godina ne bilježi nikakav napredak za Hrvatsku, ostaje na 18,3% rizika od siromaštva, dok Euro zona bilježi porast od 0,3%, a EU-27 porast od 0,1%. Hrvatska se pretvorila u zemlju iz koje se „bježi“ u potrazi za boljim, zemlju nestabilnih

i nesigurnih poslova. Hrvatska u promatranom periodu od pet godina bilježi smanjenje rizika od siromaštva od 1,7%. To smanjenje je moguće zbog velike iseljenosti mladih u potrazi za boljim poslom i stabilnijim plaćama. Jedini izlazak iz siromaštva moguć je u većim mirovinama, stabilnijim plaćanjima te poslovima s većim dodatnim vrijednostima, ukoliko se to ne promjeni u Hrvatskoj će većina stanovništva biti prisiljena zaduživanju, osobito nakon povećane inflacije uzrokovane COVID-19 pandemijom.

Grafikon 10. Nezaposlenost – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)

Izvor: izrada autorice prema podacima: Eurostat, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje stopu nezaposlenosti u periodu od 2017. do 2021. godine, podaci su sortirani u tri kategorije - Euro zona, prosjek EU-27 i Hrvatska. Računa se na način da se broj nezaposlenih podijeli sa brojem radne snage stanovništva svake pojedine zemlje. U 2017. godini stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj je 11,2% što je za 2,1 više od prosjeka Euro zone koji iznosi 9,1% i 2,9 više od prosjeka Europske unije koji bilježi stopu nezaposlenosti od 8,3%. U Hrvatskoj je 2017. godine zabilježeno 205 tisuća nezaposlenih osoba, a radno sposobnih. Grafikon u 2018. godini pokazuje pozitivan pad prema stopi nezaposlenosti koja u Hrvatskoj sada iznosi 8,5, ali važno je naglasiti kako sa smanjenom stope nezaposlenih osoba pada i broj radnog i aktivnog stanovništva. To je pad od 2,7% što bi bilo oko 150 tisuća nezaposlenih

osoba, dakle 55 tisuća manje nego prošle godine. Euro zona također bilježi smanjenje te iznosi 8,2%, EU-27 iznos 7,4. Hrvatska i dalje predvodnik u postotku nezaposlenih unatoč najvećem padu te godine. 2019. godina prikazuje pozitivan trend smanjenja stope nezaposlenosti te bilježi rekordnih 6,6%, smanjenje za 1,9% od prethodne godine što broji oko 128 tisuća nezaposlenih. Pozitivan trend je vidljiv i zemljama Euro zone i EU-27 u kojoj stopa iznosi 7,6, dok EU-27 iznosi 6,8% te bilježi pad u obje kategorije za 0,6%. U ovoj godini Hrvatska ima manju nezaposlenost nego standardi Europske unije što je pozitivan učinak konvergencije prema razvijenim zemljama i gospodarskom rastu. Nažalost, 2020. godina kao u svim gospodarskim pokazateljima donosi negativne brojke. U Hrvatskoj nezaposlenost raste na 7,5% što je 0,9 više od prethodne godine. Rezultat je tome zatvaranje mnogih poduzeća zbog pandemije, odlazak velikog broja ljudi u karantenu te nemogućnost obavljanja posla. Naročito je to vidljivo u ugostiteljskim objektima, salonima za uljepšavanje i trgovačkim centrima koji masovno otpuštaju radnike zbog viška radne snage. Iste godine stopa nezaposlenosti u Euro zoni i EU-27 raste za 0,4% zbog istih problema koji su obišli cijeli svijet, karantena i zatvaranje velike većine gospodarskih objekata. Zadnja promatrana, 2021. godina za Euro zonu i EU-27 donosi pozitivan pad od 0,2 i 0,3 posto. Hrvatska raste za niskih 0,1% te se još uvijek suočava sa problemima pandemije i oporavkom aktivnosti jer 2021. godina i dalje donosi nepovoljna i nekontrolirana kretanja na tržištima rada. Unatoč COVID-19 Hrvatska bilježi manju stopu nezaposlenosti od 3,7% u odnosu na 2017. godinu koja je iznosila 11,2%. Ovakav pozitivan trend smanjenja očekuje se i u 2022. godini. Iako su zabilježeni pozitivni padovi Hrvatska nažalost pripada zemljama Europske unije sa najvećom stopom nezaposlenosti, što nikako nije zadovoljavajuće.

Generalno promatrajući ove grafikone da se zaključiti kako je Hrvatska imala pozitivan trend napredovanja i uspješnosti konvergencije prema razvijenim zemljama do 2019. godine čiji podaci prikazuju najbolje gospodarske aktivnosti. Gospodarski i socijalni razvoj zemlje raste sve do pojave posljedica uzrokovane COVID-19 pandemijom koja u cijelom svijetu, pa tako i Europskoj uniji donosi katastrofalne pokazatelje. Isto se događa i u Hrvatskoj koja nakon niza pozitivnih godina opet bilježi negativne rezultate slične onima za vrijeme financijske krize. Europska unija kao i Vlada Republike Hrvatske uvode niz mjera za očuvanje gospodarske i socijalne aktivnosti kako bi olakšalo poslovanje u novonastalim okolnostima i pružila stanovništvu pristojne uvjete za život.

7.3. Analiza prema ekonomskom indikatoru slobode

U ovom dijelu istraživanja usporedit će se Hrvatska sa Europskom unijom i njenim članicama prema indeksu ekonomske slobode. Polazi se od pretpostavke što je veći stupanj ekonomske slobode tako proporcionalno raste gospodarstvo zemlje kao i njen rast i razvitak. Autori Baletić i Budak (2007) navode da agregatni pokazatelji ekonomskih sloboda mjere razinu ekonomskih sloboda u nekoj zemlji. Odnosno, pojam ekonomskih sloboda usko je povezan s idealnim konceptom tržišnoga gospodarstva pri čemu idealna ekonomska sloboda jamči svima iste uvjete neograničenog i ravnopravnog sudjelovanja u tržišnoj utakmici.“ Mjerenjem se prikazuju percepcije o tome koliko je neka zemlja ekonomski slobodna ili neslobodna.

Svim novim članicama Europske unije primarna je konvergencija prema postignutim standardima Europske unije, odnosno prema članicama koje su najrazvijenije. Područje istraživanja u ovom poglavlju je ekonomska sloboda pomoću indeksa koji se sastoji vrlo bitnih komponenti, koje uvelike utječu na uspješnost konvergencije te stvaraju jaku pozitivnu vezu sa gospodarskim rastom. Prema Heritage Foundation (2022), „ekonomska se slobodi mjeri na temelju 12 kvantitativnih i kvalitativnih čimbenika, grupiranih u četiri široke kategorije ili stupa ekonomske slobode:

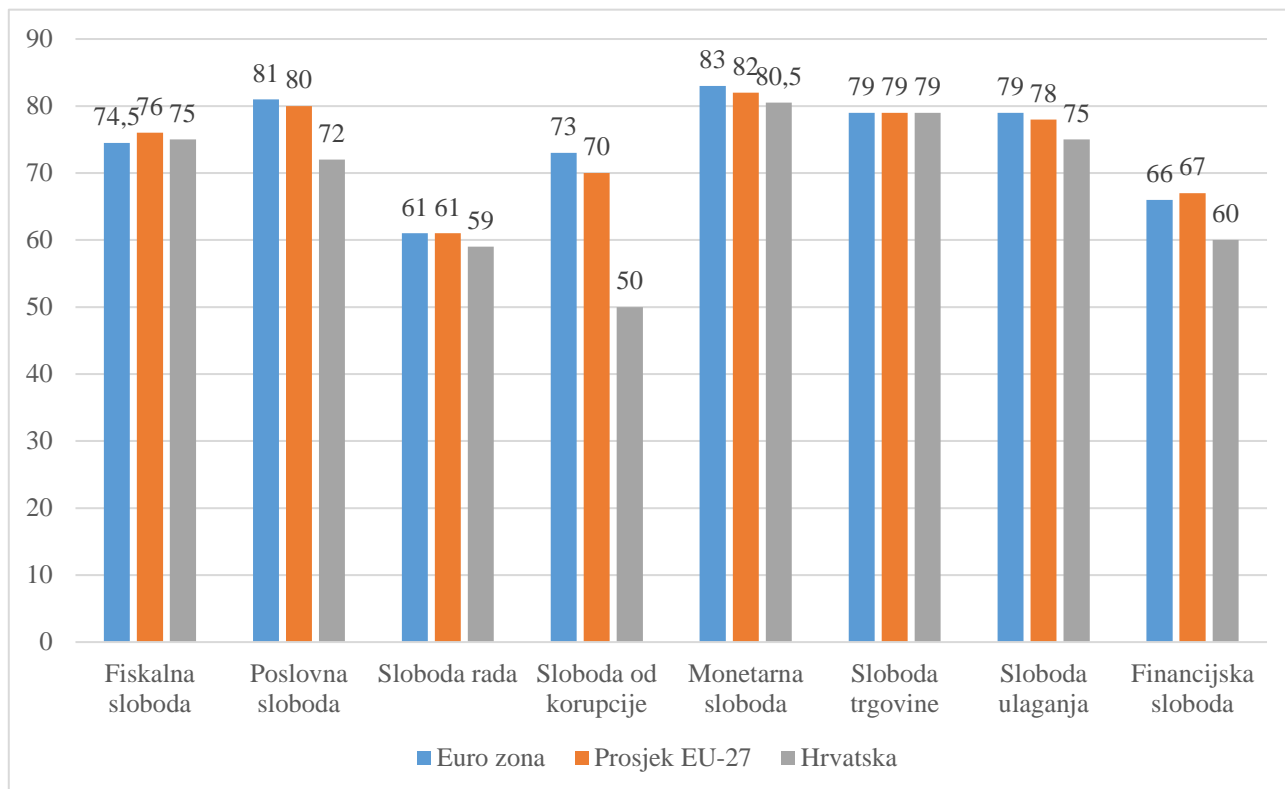
1. Vladavina prava (vlasnička prava, integritet vlade, sudska učinkovitost)
2. Veličina vlade (državna potrošnja, porezno opterećenje, fiskalno zdravlje)
3. Regulatorna učinkovitost (sloboda poslovanja, sloboda rada, monetarna sloboda)
4. Otvorena tržišta (sloboda trgovine, sloboda ulaganja, financijska sloboda)“ (The Heritage, 2022).

Ukupna ekonomska sloboda boduje se na ljestvici od 0 do 100, pri čemu 100 predstavlja maksimalnu slobodu. Ljestvica slobode temelji se prema sljedećoj skali:

1. Država nije slobodna – 0-49,9
1. Država uglavnom nije slobodna – 50-59,9
2. Država umjereno slobodna – 60-69,9
3. Država uglavnom slobodna 70-79,9
4. Država slobodna – 80-100

U nastavku su prikazani grafovi na temelju usporedbe članica Europske Unije sa Republikom Hrvatskom prema indeksu ekonomskih sloboda i njenim komponentama.

Grafikon 11. Indeksi ekonomskih sloboda- usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u 2022. godini

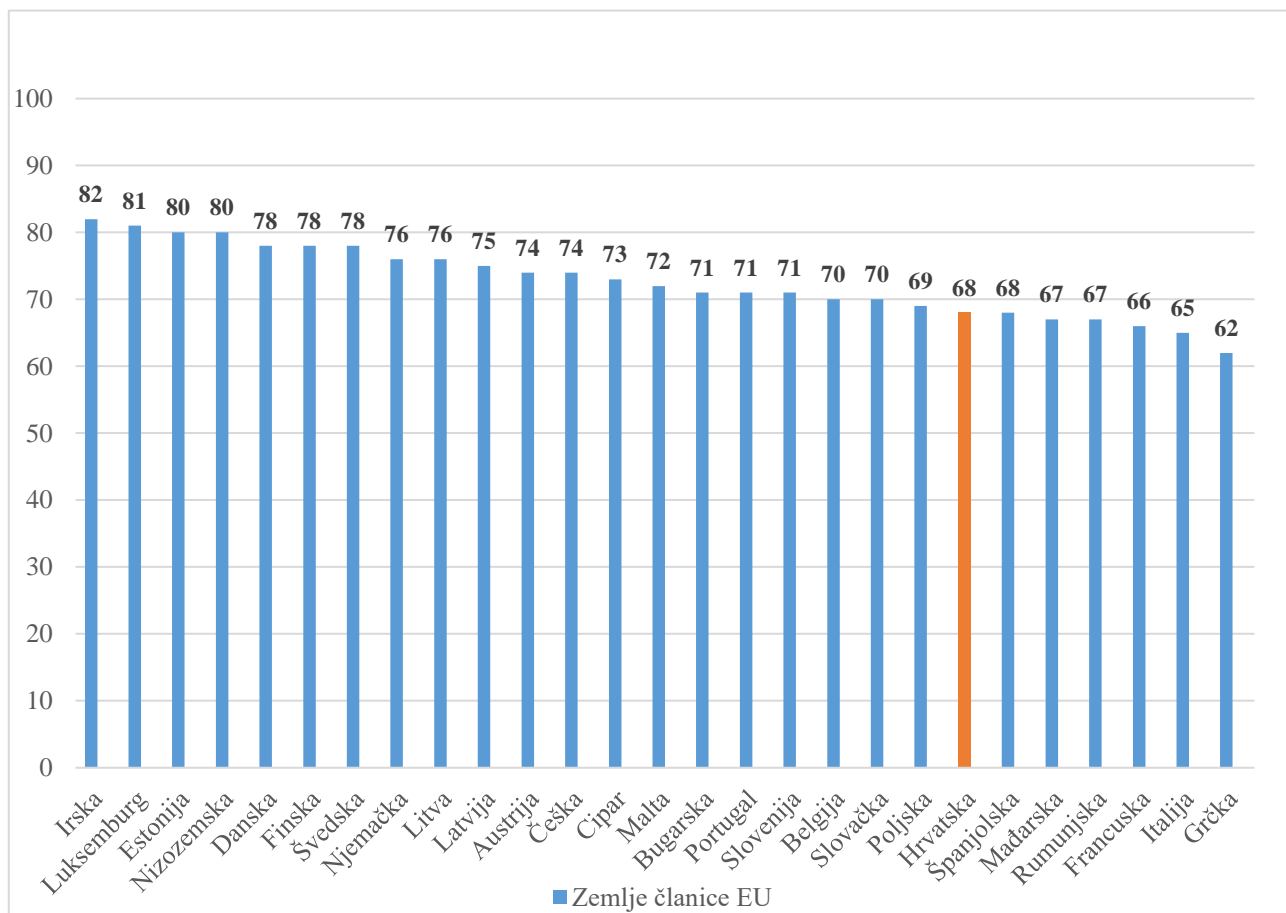

Izvor: izrada autorice prema podacima iz: The Global Economy,2022.

U prethodnom grafikonu prikazano je 8 komponenti pomoću kojih su analizirane ekonomske slobode zemalja. U grafu se uspoređuje vrijednost indeksa Hrvatske sa prosjekom indeksa članica Euro zone i prosjekom EU-27 za 2022.g. Indeks fiskalne slobode mjeri porezno opterećenje koje nameće vlada, prosjek za 2022. na temelju 27 zemalja bio je 76 bodova, u Euro zoni nešto niži sa iznosom 74,5 dok Hrvatska broji 75. Indeks poslovne slobode temelji se na 10 pokazatelja, koristeći podatke iz *Doing Business* studije Svjetske banke. Euro zona ima vodeći indeks od 81, prosjek članica EU-27 iznosi 80, dok Hrvatska broji 72 što ju bilježi kao relativno ne slobodnu zemlju prema poslovnim aktivnostima. Zatim, indeks slobode rada koji se mjeri prema omjeru minimalne plaće, obveznoj otpremnini i dr. Euro zona ima 61 indeksni bod, EU-27 iznosi 61 bod, dok Hrvatska broji 59. Sloboda od korupcije pri kojoj više vrijednosti indeksa označavaju nižu razinu korupcije. Euro zona bilježi 73, EU-27 u prosjeku iznosi 70, dok Hrvatska broji 50, što predstavlja najveću razliku od prosjeka EU i stavlja Hrvatsku u vrlo korumpiranu zemlju. Ocjena za indeks monetarne slobode mjeri se prema ponderiranoj prosječnoj stopi inflacije za posljednje tri godine i kontroli cijena, Euro zona ima 83 boda, za EU-27 iznosi 82 boda, a za Hrvatsku 80,5 bodova. Hrvatska u dosad nabrojanim slobodama u stopu prati standarde Europske unije, no ti podaci nisu zadovoljavajući. Sloboda

trgovine mjeri se prema carinskoj stopi i necarinskoj barijeri, iznosi 79 i za Euro zonu i EU-27 i za Hrvatsku. Europskoj uniji je cilj omogućiti iste uvjete za sve njene države članice, a jedan od tih je međunarodna trgovina kojom svaka država pojedinačno može konkurirati na tržištu. Prosjek na temelju 27 zemalja iznosi 78 indeksna boda za slobodu ulaganja, dok Hrvatska broji 75 boda, a Euro zona vodi za 79 indeksnih bodova. Zemlje Euro zone također predvode u financijskoj slobodi sa 66 boda, prosjek Europske unije iznosi 67 boda, a Hrvatska broji tek 60 indeksnih bodova. Analizirajući ovaj graf jasno je kako Hrvatska u 7 od 8 čimbenika broji rezultate manje od prosjeka Europske unije. U nekoliko čimbenika Hrvatska je za korakom prosjeka Europskoj uniji i Euro zoni, što bi pozitivno utjecalo na konvergencijsku uspješnost, no ima još dosta mjesta napretku kako bi država bila stabilnija i konkurentnija. Važno je naglasiti utjecaj COVID-19: „Do 1. prosinca 2021. godine pandemiji je u Hrvatskoj pripisano 10.967 smrtnih slučajeva, a odgovor Vlade na krizu zauzeo je 99. mjesto među zemljama uključenim u ovaj Indeks po svojoj strogosti. Gospodarstvo je u 2020. godini palo za 9,0%. Kao članica EU, Hrvatska ima na snazi 46 preferencijalnih trgovinskih sporazuma. Prosječna carinska stopa ponderirana trgovinom (uobičajena među članicama EU) iznosi 2,9% uz 640 necarinskih mjera koje je na snazi EU. Hrvatska ima dodatnih osam necarinskih barijera specifičnih za državu. Otvorenost za strana ulaganja relativno je dobro institucionalizirana. Bankarski sektor je prošao restrukturiranje, a cjelokupni financijski sustav ostaje stabilan.“, navodi istraživačka i obrazovna ustanova The Heritage (2022).

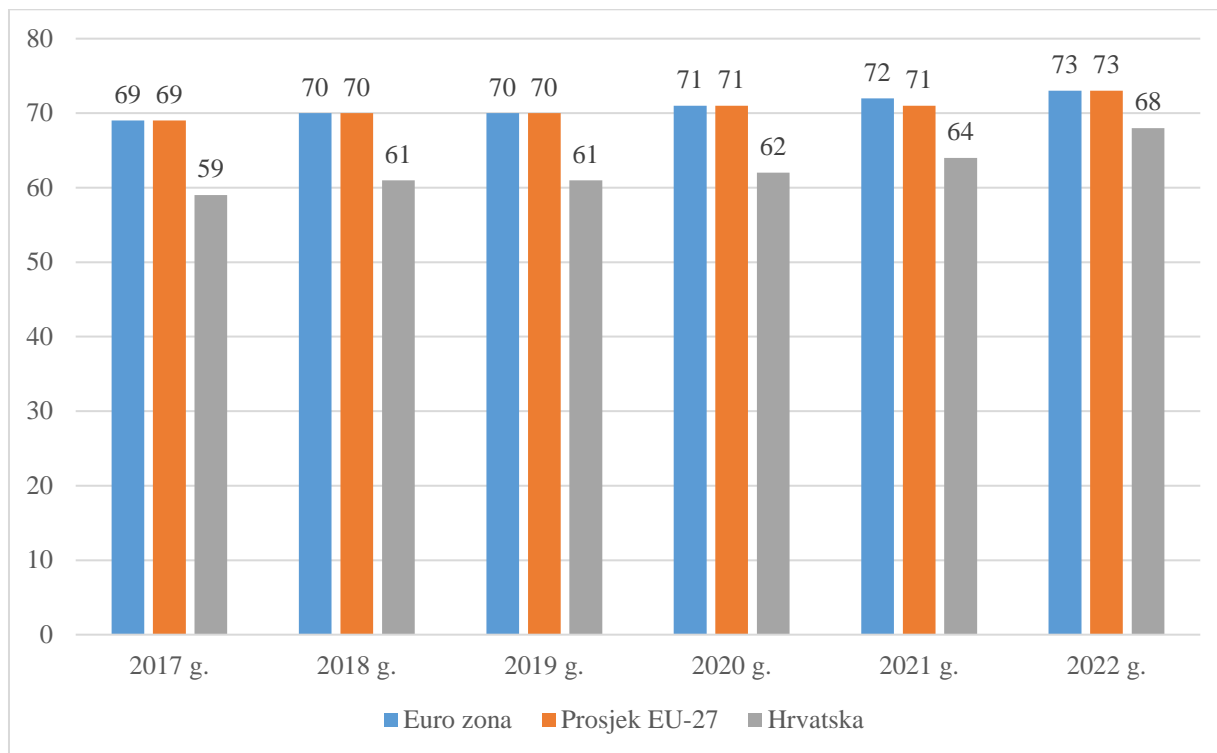
Grafikon 12. Ukupan indeks ekonomskih sloboda država članica Europske unije za 2022. godinu

Izvor: izrada autorice prema podacima iz: The Global Economy, 2022.

U prethodnom grafikonu prikazane su sve države članice Europske unije zajedno sa Hrvatskom te njihova prosječna ocjena ekonomske slobode. Ocjena ekonomske slobode Hrvatske je 68 čime je njezino gospodarstvo 21. najslobodnije među 27 članica Europske unije za 2022. godinu. Prosjek za 2022. godinu na temelju 27 zemalja je 73 indeksna boda, što Hrvatsku stavlja ispod prosjeka Europske unije. Najviša vrijednost bila je u Irskoj koja broji 82 indeksna boda te Luksemburg sa 81. Najniža vrijednost je u Grčkoj koja ima 62 indeksna boda, zatim Italija sa 65 indeksnih bodova. Prema ovim pokazateljima vidljivo je kako je Hrvatska bolje rangirana od Francuske, Španjolske te Italije što je pozitivan napredak prema provedbi ove vrste konvergencije, obzirom da se navedene države u mnogim mjerilima smatraju stabilnijim od Hrvatske. Što se tiče zemlji članica koje još nisu uvele euro iza Hrvatske se prema ukupnom indeksu slobode nalazi samo Mađarska i Rumunjska. Iako se nalazi među loše rangiranim zemljama, Hrvatska bilježi blagi napredak prema pitanju slobode.

Grafikon 13. Ukupan indeks ekonomskih sloboda- usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2022. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima iz: The Global Economy, 2022.

Prethodni grafikon prikazuje ukupne indekse ekonomske slobode. U grafu se uspoređuje vrijednost indeksa Hrvatske sa prosjekom članica Euro zone i prosjekom EU-27. Ukupni indeks ekonomske slobode sastoji od četiri široke kategorije. To su vladavina prava, ograničena vlada te regulatorna učinkovitost i otvorenost tržišta. Za usporedbu, svjetski prosjek u 2022. na temelju 175 zemalja iznosi 60 indeksnih bodova. Ukupna ocjena joj je ispod prosjeka Europske unije, ali iznad svjetskog prosjeka. Vidljivo je kako Euro zona i EU-27 tijekom svih godina bilježe isti iznos indeksnih bodova, što znači da zemlje euro područja postavljaju standarde ovog indeksa. Hrvatska je 2017. godine zaostajala za prosjekom Europske unije i Euro zone prema pitanju slobode čak za 10 indeksnih bodova, u 2018. godini taj zaostatak se smanjuje na 9 bodova, 2019. godina ne prikazuje nikakav napredak i ostaje isti kao prethodna. Usprkos COVID-19 pandemiji koja se pojavila krajem 2019. i početkom 2020. godine koja je uvelike ulazila u sfere slobode, Hrvatska se penje na ljestvici slobode u 2021. godini te smanjuje zaostatak za EU-27 za 5 i u Euro zoni za 6 indeksnih bodova. U 2022. godini Hrvatska bilježi još veći porast sa 68 boda što je za 4 više nego prethodne godine. Euro zona bilježi porast od 1 boda dok EU-27 od tek 2 boda. Hrvatska u promatranom periodu bilježi porast slobode za 9 indeksnih bodova. Slijedom toga na ljestvici slobode prelazi iz uglavnom ne slobodne države u umjereno slobodnu državu.

7.4. Izvješće Europske središnje banke iz 2022. godine – Hrvatska napreduje!

Izvješće o konvergenciji objavljuje se jednom u dvije godine ili na zahtjev članica Europske unije koja se želi priključiti euro-zoni. Izvješće pokazuje napredak države izvan europodručja u odnosu na postavljenje kriterije koje moraju ispuniti kako bi uvele euro kao službenu valutu. Izvješće sastavlja ESB i Europska komisija.

Posljednje izvješće iz lipnja 2022. godine zaključuje kako je Hrvatska ostvarila ograničen napredak u konvergenciji u odnosu na europodručje. Napredak je ograničen zbog teških ekonomskih uvjeta koji su od kraja 2019. pogođeni koronavirusom, koja dovodi do pada gospodarske aktivnosti u cijelom svijetu pa tako i u Hrvatskoj. Unatoč tome, Hrvatska bilježi napredak, odnosno snažni oporavak kako bi vratila stanje gospodarstva u razdoblje prije korone. Na rast nepovoljno utječe ruska invazija na Ukrajinu, koja je započela u veljači 2022. Stoga je sveukupni napredak i dalje onemogućen zbog teških ekonomskih uvjeta, pa se toleriraju određeni kriteriji. Sukladno tome, Hrvatska je ocijenjena pozitivno s obzirom na moguće uvođenje eura 1. siječnja 2023.

Tablica 3. Ispunjenje kriterija konvergencije Hrvatske u 2022. godini

UVJET	KRITERIJI	STATUS RH
HICP	Najviše 4.9%	4,7%
Postupak prekomjernog deficita	Nema	Nema
Udio proračunskog deficita u BDP-u	Najviše 3.0%	2,9%
Omjer državnog duga i BDP-a	Najviše 60%	79,8% (izuzeto)
Član europskog tečajnog mehanizma ERM II	Najmanje 2 godine	Da
Promjena kamatne stope	Najviše $\pm 15\%$	0,1%
Dugoročna kamatna stopa	Najviše 2.6%	0,8%
Zakonodavna usklađenost	Da	Da

Izvor: izrada autorice prema Izvješću o konvergenciji iz lipnja 2022.

Prema Tablici 3. U zadnjoj procjeni ESB Hrvatska se nalazi unutar referentnih vrijednosti kriterija konvergencije. Počevši od stabilnosti cijene, prosječna stopa inflacije mjerena HIPC-om iznosi 4.7%, odnosno za 0,2% manje od dozvoljene vrijednosti koja iznosi 4.9%. Unatoč trenutnoj ispunjenosti, očekuje se da će se ta stopa postupno povećavati zbog viših cijena primarnih sirovina koje su rezultat rusko-ukrajinskog rata. Stoga se proces konvergencije mora poduprijeti odgovarajućim politikama. Omjer deficita u 2021. godini je iznosi 2,9% čime je

kriterij ispunjen. Omjer državnog duga i BDP-a iznosi 79,8% te i dalje premašuje postavljenu referentnu vrijednost, ali se znatno spustio u odnosu na prethodnu godinu čime je osigurane ispunjenje kriterija duga. Ključno je da Hrvatska provodi plan oporavka i otpornosti na pravilan način kako bi zadovoljila svoju fiskalnu politiku. Tečajni mehanizam ERM II Hrvatska zadovoljava već dugi niz godina, pa tako i ove godine. Dugoročne kamatne stope u Hrvatskoj iznose prosječno 0,8% što je ispod referentne vrijednosti od 2,6%. Dvanaestomjesečne kamatne stope spustile su se ispod 1% sa prethodnih 7%. Što se tiče pravnih kriterija Hrvatsko pravo je usklađeno sa Ugovorim i Statutom Europske središnje banke.

Prema službenim stranicama Europske unije, Hrvatskoj bi koristile ekonomske politike usmjerene na stabilnost i sveobuhvatne strukturne reforme. Makroekonomske neravnoteže u Hrvatskoj se smanjuju iz godine u godinu, odnosno vraćaju se na stanje zabilježeno prije pandemije.

8. ZAKLJUČAK

Analiza konvergencije Hrvatske, uspoređujući ju sa prosjekom članica Europske unije i europodručja tijekom godina, pokazuje različite stupnjeve konvergiranja tijekom posljednjih pet godina. Kao mjerilo konvergencije korišteni su Maastrichtski kriteriji, koje država mora ispuniti kako bi pristupila trećoj fazi Monetarne unije i uvela euro kao službenu valutu. Kretanje prosječne stope inflacije od 2017. do 2020. godine u Hrvatskoj bilježi drastično smanjenje od 1,2% stope inflacije i stavlja Hrvatsku u odličan položaj. No, posljedice COVID-19 pandemije se drastično osjete u 2021. godini u kojoj stopa inflacije u Hrvatskoj i Europskoj uniji raste za 2,6%, dok eurozona bilježi rekordni rast od 2,9%. Porast inflacije prisutan je i na globalnoj razini zbog tržišnih poremećaja i zatvaranja gospodarstva. Javni dug Hrvatske od 2017. do 2020. godine smanjio se za 5,6% te bilježi tendenciju značajnog smanjenja i uspješnog konvergiranja do pojave COVID-19 pandemije koja bilježi ogromne troškove diljem Europske unije. Kriterij proračunskog deficita Hrvatska uspješno ispunjava prema analizi do 2021. godine, iako je zbog pandemije Europska unija suspendirala propise, što potvrđuje da će Hrvatska u nadolazećem razdoblju ispuniti fiskalne konvergencije za ulazak u euro područje. Hrvatska je u razdoblju od 4 godine imala kontinuirano smanjenje kriterija dugoročnih kamatnih stopa u ukupnom iznosu od 2,32% od 2017. do 2022. godine čime zadovoljava referentnu vrijednost postavljenu kao konvergencijski kriterij.

Europska unija u borbi protiv COVID-19 pandemije provodi paket mjera kako bi gospodarski ojačala i postala otpornija na krizu. Točnije, omogućava zemljama članicama potrebna i bespovratna sredstva za oporavak i otpornost, pruža privremenu potporu za radnike davanjem zajmova, radi izmjene u proračunu te mnoge druge programe, obaveze i preporuke. Koristeći pomoć Europske unije, Hrvatska Vlada također provodi paket mjera sa naglaskom na očuvanje radnih mjesta kako ne bi došlo do povećanja nezaposlenosti i egzogenih šokova.

Pri ocjeni usklađenosti s konvergencijskim kriterijima ključni je činitelj održivosti jer se treba postići dugotrajna, a ne trenutačna konvergencija. Stoga se održivost konvergencije može dodatno analizirati pomoću drugih kriterija. Osim osnovnih konvergencijskih kriterija, u radu je provedena analiza Hrvatske prema socijalnom i gospodarskom razvoju te prema ekonomskom indikatoru slobode. Hrvatska u promatranom razdoblju bilježi pozitivan trend napredovanja i uspješnosti konvergencije prema razvijenim zemljama Europske unije do 2019. godine čiji podaci prikazuju najbolje gospodarske aktivnosti, u kojemu bilježi stabilan rast realnog BDP-a, smanjenje nezaposlenosti za velikih 4,6%, siromaštva za 1,7%, povećanom

izvozu roba i usluga za 1,2%. Gospodarski i socijalni razvoj zemlje raste sve do pojave posljedica uzrokovane COVID-19 pandemijom koja u cijelom svijetu, pa tako i Europskoj uniji donosi katastrofalne pokazatelje. Nadalje, polazeći od pretpostavke što je veći stupanj ekonomske slobode tako proporcionalno raste gospodarstvo zemlje kao i njen rast i razvitak. Hrvatska se može pohvaliti da je u razdoblju od 2017. do 2022. godine ljestvici slobode povećala svoj rang iz uglavnom ne slobodne države u umjereno slobodnu državu.

Posljednje Izvješće o konvergenciji objavljeno u lipnju 2022. godine prikazuje kako Hrvatska ostvarila ograničen napredak u konvergenciji zbog teških ekonomskim uvjeta pogođenih korona virusom, u odnosu na europodručje. Unatoč tome, Hrvatska bilježi oporavak kako bi vratila stanje gospodarstva u razdoblje prije korone. Na rast nepovoljno utječe ruska invazija na Ukrajinu, koja je započela u veljači 2022. Sukladno pogođenim krizama i novonastalim ratom, Europska unija tolerira određene kriterije. Stoga je Hrvatska, nakon dugog niza godina, ocijenjena pozitivno s obzirom na moguće uvođenje eura 1. siječnja 2023.

Zaključno prema provedenoj analizi, Hrvatska je zadovoljavala sve kriterije do pojave pandemije uzrokovane COVID-19 virusom. Sa pojavom pandemije, neki od kriterija su suspendirani zbog novonastale situacije koja je pridonijela neuravnoteženim makroekonomskim kretanjima. Ako izuzmemo tu situaciju, u kojoj su se osim Hrvatske našle i ostale članice Europske unije kao i cijeli svijet, Hrvatska je pomoću Europske unije i zajedničkih mjera za oporavak i otpornost, na koraku za pridruživanje euro području.

LITERATURA

- Aursulesei, T. M., & Maha, L.-G. (2019). Price Stability - A Main Objective Of European Monetary Policy. *EURINT, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University, vol. 6, pages 55-74.*
- Baldwin, R. &. (2020). *Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes.* Dohvaćeno iz ResearchGate: https://www.researchgate.net/publication/342961959_Mitigating_the_COVID_Economic_Crisis_Act_Fast_and_Do_Whatever_It_Takes_A_VoxEUorg_Book
- Baletić, Z., & Budak, J. (2007). *INDEKSI EKONOMSKIH SLOBODA KAO MJERILA INSTITUCIONALNE KONVERGENCIJE.* Dohvaćeno iz Ekonomski pregled , 58 (12), 804-825: <https://hrcak.srce.hr/19418>
- Barro, R., Xavier, S., & Martin. (1992). *Convergence.* Journal of Political Economy, 100(2).
- Bilas, Vlatka; Franc, Sanja; Grgić, Mato. (2012). *REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE U SVIJETU.* Zagreb: Singerija.
- Bilaš, V. (2005). *Konvergencija tranzicijskih zemalja prema Europskoj uniji.* Dohvaćeno iz Ekonomski pregled 56;3-4: <https://hrcak.srce.hr/file/15413>
- Brekalo, M. (2011). *Monetarni suverenitet i Eurozona.* Dohvaćeno iz Svjetla grada d.o.o.
- Budak, J. i. (2009). *NOVA INSTITUCIONALNA EKONOMIKA I INSTITUCIONALNA KONVERGENCIJA.* Dohvaćeno iz Ekonomski pregled, Vol. 60 No. 3-4: <https://hrcak.srce.hr/36850>
- Bukowski, S. I. (2006). *The Maastricht convergence criteria and economic growth in the EMU.* Dohvaćeno iz Quaderni del Dipartimento di Economia, Finanza e Statistica, 24, 1-19.: <https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/>
- Curavić, I., Faulend, M., Lončarek, D., & Šabić, A. (2005). *Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije – Gdje je Hrvatska?* Dohvaćeno iz Pregledi., Hrvatska Narodna Banka , 19: <https://www.hnb.hr/-/kriteriji-europske-unije-s-posebnim-naglaskom-na-ekonomske-kriterije-konvergencije-gdje-je-hrvatska->
- Čavrak, V. (4 2020). *Makroekonomija krize COVID19 i kako pristupiti njenom.* Dohvaćeno iz EFZG Serija članaka u nastajanju Br 20-03: https://www.researchgate.net/profile/Vladimir-Cavrak/publication/340620777_Makroekonomija_krize_Covid-19_i_kako_pristupiti_njenom_rjesavanju/links/5e95827c4585150839db0dd9/Makroekonomija-krize-Covid-19-i-kako-pristupiti-njenom-rjesavanju.pdf
- Čondić-Jurkić, I. (2009). *Strukturna konvergencija i utjecaj na poslovne cikluse: karakteristike i primjer Hrvatske'.* Dohvaćeno iz CROSB I Hrvatska znanstvena bibliografija: <https://www.bib.irb.hr/443072>

- Čuić, M. (2015). *Značaj i ograničenja kriterija nominalne konvergencije*. University of Split, Faculty of economics Split.
- Diaz del Hoyo, J. L. (12 2017). *Real convergence in the euro area: a long-term perspective*. Dohvaćeno iz European Central Bank Occasional Paper No.203: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op203.en.pdf>
- Drescher, P. (2021). *Utjecaj deviznog tečaja u Republici Hrvatskoj*. Dohvaćeno iz Polytechnic of Sibenik / Veleučilište u Šibeniku: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:143:473826>
- ECDC. (2022). *Ažuriranja situacije o COVID-19; Najnovije ažuriranje situacije u cijelom svijetu*. Dohvaćeno iz Europski centar za prevenciju i kontrolu bolesti: <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases>
- Economipedia. (2020). *Ugovor iz Maastrichta*. Dohvaćeno iz <https://hr.economy-pedia.com/>
- Enciklopedija, & Hrvatska. (2021). *Ekonomska struktura*. Dohvaćeno iz Leksikografski zavod Miroslav Krleža-mrežno izdanje: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17365>>.
- EUR-Lex. (17. 1 2020). *Ugovor o Europskoj uniji – Pridruživanje EU-u*. Dohvaćeno iz Europa Lex- Pristup zakonodavstvu Europske unije: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:114536>
- EUROFOUND. (26. 5 2022). *Promicanje socijalne kohezije i konvergencije*. Dohvaćeno iz Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/topic/promoting-social-cohesion-and-convergence>
- European Commission. (2022). *Scenariji za uvođenje eura*. Dohvaćeno iz Službena stranica Europske unije: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/introducing-euro/scenarios-adopting-euro_en
- European Union Economics. (1998). U T. Hitiris, *European Union Economics* (str. 1). London: Prentice Hall.
- European union, E. (2022). *Eurostat*. Dohvaćeno iz Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>
- Europska središnja banka, E. (2022). *Konvergenzijski kriteriji; Odredbe ugovora*. Dohvaćeno iz Europska središnja banka: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.hr.html>
- Europska unija . (9. 8 2017). *Deset godina od početka krize: bilježi se oporavak zahvaljujući odlučnom djelovanju EU-a*. Dohvaćeno iz https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/IP_17_2401
- Europska unija. (9. 8 2017). *Deset godina od početka krize: bilježi se oporavak zahvaljujući odlučnom djelovanju EU-a*. Dohvaćeno iz Europska unija: https://european-union.europa.eu/index_hr
- Europska unija. (2021). *Glavna postignuća Europske unije i vidljive koristi*. Dohvaćeno iz European Union: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/achievements_hr

- Gaspar, P. (2001). *Real and Nominal Convergence of Pre-Accession Economies and the Choice of Exchange Rate Regime*. Vienna: Alternatives for Exchange Rate Regime.
- Herak, V. (2011). *Madridski kriterij za pristupanje Europskoj uniji*. Zagreb: HKJU – CCPA br. 3.
- Hrvatske, V. R. (10. 7 2021). *Koronakriza testirala je mogućnosti država, zahtijevala je vodstvo i viziju kako ići naprijed*. Dohvaćeno iz Vlada RH: <https://vlada.gov.hr/vijesti/koronakriza-testirala-je-mogucnosti-drzava-zahtijevala-je-vodstvo-i-viziju-kako-ici-naprijed/32515>
- James Cypher, J. M. (2008). *The Process of Economic Development*. London: Routledge.
- Jurčić, L. (2010). *FINANCIJSKA KRIZA I FISKALNA POLITIKA*. Dohvaćeno iz Ekonomski pregled, 61 (5-6), 317-334: <https://hrcak.srce.hr/56576>
- Jurčić, L. (2017). *SVJETSKO GOSPODARSTVO DESET GODINA NAKON POČETKA KRIZE*. Dohvaćeno iz Ekonomski pregled, 68 (6), 655-685.: <https://hrcak.srce.hr/191145>
- Kersan-Škabić, I., & A. M. (2010). *Nove zemlje članice EU i EMU*. Dohvaćeno iz Ekonomski vjesnik Vol.23 NO.1.
- Kersan-Škabić, I., & Mihaljević, A. (2010). *New Member States of the EU and EMU – Convergence and the Financial Crisis*. Dohvaćeno iz Ekonomski vjesnik Vol. XXIII, No. 1: <https://hrcak.srce.hr/clanak/87583>
- Kesner Škreb, M. (2006). *KRITERIJI KONVERGENCIJE*. Zagreb: Institut za javne Financije.
- Kesner-Škreb, M. (2006). *Konvergenzijski kriteiji*. Dohvaćeno iz Institut za javne financije, Zagreb: <https://www.ijf.hr/upload/files/pojmovnik19.pdf>
- Kordić, G. N. (2015). *ANALIZA MJERA ZA RJEŠAVANJE FINANCIJSKE KRIZE: PRIMJER PERIFERNIH ZEMALJA EUROZONE*. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, (21), 111-129. . Dohvaćeno iz Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, (21), 111-129. : <https://hrcak.srce.hr/204361>
- Kunji, Ž., & Stojanović, S. (2021). *PANDEMIJA COVID-19: UTJECAJ NA GOSPODARSTVO I MJERE ZA UBLAŽAVANJE KRIZE U REPUBLICI HRVATSKOJ*. Dohvaćeno iz SKEI-MEĐUNARODNI INTERDISCIPLINARNI ČASOPIS, 2 (1), 16-29: <https://hrcak.srce.hr/file/382178>
- Leko, M. (1994). *EUROPSKA UNIJA, UGOVOR IZ MAASTRICHTA I ZEMLJE SREDNJE*. Osijek, Hrvatska.
- Milkotić, S. (2010). *Globalna financijska kriza - uzroci, tijek i posljedice*. Dohvaćeno iz Pravnik Vol. 44, No. 89, 2010;Hrčak : <https://hrcak.srce.hr/file/144354>
- MPU-HR. (2022). *Osnove sustava Europske unije; Koji su uvjeti za članstvo u Europskoj uniji?* Dohvaćeno iz Ministarstvo pravosuđa i uprave: <https://mpu.gov.hr>
- Omrčen, A. (2018). *OGRANIČENJA KRITERIJA IZ MAASTRICHTA: SLUČAJ*. Dohvaćeno iz Ekonomski fakultet u Splitu: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:2264/preview>

- Reiner, M. (1999). *Economic Theory and the Convergence versus Divergence*. Dohvaćeno iz *The Regional Dimension in European Public Policy*. Palgrave Macmillan, London.
- Samodol, A., & Čatović, H. (2020). *Nominalna konvergencija i dinamika prilagodbe Republike Hrvatske europodručju*. Dohvaćeno iz *Zbornik sveučilišta Libertas*, 5 (5): <https://doi.org/10.46672/zsl.5.5.12>
- Scheinert, C. (10 2021). *Povijest ekonomske u monetarne unije*. Dohvaćeno iz Informativni članci u Europskoj uniji: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>
- Šimović, H. i.-Š. (27. 2 2020). *Odrednice kretanja javnog duga i upravljanje javnim financijama u EU*. Dohvaćeno iz *Ekonomski Lab II. dio*: <https://arhivanalitika.hr/blog/ejs-15-odrednice-kretanja-javnog-duga-i-upravljanje-javnim-financijama-u-eu-ii-dio/>
- Telegram. (2022). *Korona koštala hrvatsko zdravstvo pet milijardi kuna*. Zagreb, Hrvatska.
- The Global Economy*. (2022). Dohvaćeno iz *The Global Economy*: <https://www.theglobaleconomy.com/>
- The Heritage, F. (2022). *2022 Index of Economics freedom*. Dohvaćeno iz The Heritage Foundation: <https://www.heritage.org/index/>
- union, E. (2020). *Izvešće o konvergenciji, 2020*. Europska komisija i Europska središnja banka.
- union, E. (2022). *Glavna postignuća Europske unije i vidljive koristi*. Dohvaćeno iz Europska unija: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/achievements_hr
- union, E. (2022). *Izvešće o konvergenciji iz 2022*. Europska komisija i Europska središnja banka.
- Verdiš, M. (2007). *Hrvatska i Europska unija: Kopenhaški kriteriji konvergencije i nacionalna konkurentnost*. Dohvaćeno iz *Ekonomija/Economics*, 14 (1), 79-105.: <https://www.bib.irb.hr/724090>
- vijeće, E. (2022). *COVID-19: odgovor EU-a na gospodarske posljedice*. Dohvaćeno iz Vijeće Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/covid-19-economy/>
- Wacziarg, R. (4 2012). *Structural convergence*. Dohvaćeno iz Research Gate: https://www.researchgate.net/publication/228956737_Structural_Convergence
- WHO. (2022). *Covid-19 Pandemic*. Dohvaćeno iz World Health Organization: <https://covid19.who.int/>
- Yin, L., Zestos, G. K., & Michleis. (2003). *Global economic convergence*. Dohvaćeno iz *International Journal of Economic Research*: https://www.researchgate.net/publication/289836995_Global_economic_convergence

Popis slika

Slika 1. Vremenski tijek uvođena eura u Republici Hrvatskoj	8
---	---

Popis tablica

Tablica 1. Oblici regionalne integracije	9
Tablica 2. Ispunjavanje kriterija za uvođenje eura u Hrvatskoj od 2013. do 2021. godine	22
Tablica 3. Ispunjenje kriterija konvergencije Hrvatske u 2022.godini	55

Popis grafikona

Grafikon 1 . Inflacija – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)	34
Grafikon 2. Javni dug – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)	35
Grafikon 3. Proračunski deficit – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)	37
Grafikon 4. Dugoročne kamatne stope – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)	38
Grafikon 5. BDP prema standardu kupovne moći (PSS) – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %).	41
Grafikon 6. Rast realnog BDP-a – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017.do 2021. godine (izraženo u %)	42
Grafikon 7. HCIP- sve stavke – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %).	44
Grafikon 8. Izvoz roba i usluga – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %).	45
Grafikon 9. Siromaštvo – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)	47
Grafikon 10. Nezaposlenost – usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2021. godine (izraženo u %)	48

Grafikon 11. Indeksi ekonomskih sloboda- usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u 2022. godini.....	51
Grafikon 12. Ukupan indeks ekonomskih sloboda država članica Europske unije za 2022. godinu.....	53
Grafikon 13. Ukupan indeks ekonomskih sloboda- usporedba Hrvatske prema EU-27 i Euro zoni u periodu od 2017. do 2022. godine	54